

ምዕራፍ 27:- ትንቢተ ዳንኤል

ጸሐፊው:- ነቢዩ ዳንኤል ነው (12:4፤ ማቴ 24:15፤ ማር 13:14)።

የተጻፈበት ጊዜ:- በ537 ዓ.ዓ.። መጽሐፉ ከ605-536 ዓ.ዓ. ያለውን ጊዜ ይሸፍናል። መጽሐፉ የተጻፈው በአረማይስጥና በዕብራይስጥ ነው። በዕብራይስጥ የተጻፈው 1-2:3 እና 8-12 ሲሆን በአረማይስጥ የተጻፈው 2:4-7 ያለው ነው።

የመጽሐፉ ስያሜ:- በጸሐፊው በዳንኤል ነው።

ዋና ሰዎች:- ዳንኤል፤ አናንያ (ሊድራቅ)፤ ሚሳኤል (ሚሳቅ)፤ አዛርያ (አብድናጎ)፤ ናቡከደነፆር፤ ብልጣሶር፤ ዳሪየስ፤ ቂሮስ።

ዋና ሀሳብ:- እግዚአብሔር የምድር ሁሉ ጌታ፤ የነገሥታት ንጉሥ መሆኑን ማሳየትና ለእስራኤልም በቅርብና በሩቅ ዘመን ያለውን ዓላማ መግለጽ።

ተደጋጋሚ ቃል/ሐረግ:- ፍቺ (ሕልምን መፍታት) 30 ጊዜ፤

ቁልፍ ጥቅሶች:-

- ✦ «ዳንኤልም በንጉሡ መብልና በሚጠጣው ጠጅ እንዳይረከስ በልቡ አለበ፤ እንዳይረከስም የጃንደረቦቹን አለቃ ለመነ (1:8)።
- ✦ «ዳንኤልም ተናገረ እንዲህም አለ። ጥቡብና ኃይል ለእርሱ ነውና የእግዚአብሔር ስም ከዘላለም እስከ ዘላለም ይባረክ፤ ጊዜያትንና ዘመናትን ይለውጣል፤ ነገሥታትን ያፈልሳል፤ ነገሥታትንም ያለነሣል፤ ጥቡብን ለጠቢባን እውቀትንም ለአስተዋዮች ይሰጣል። የጠለቀውንና የተሠወረውን ይገልጣል፤ በጨለማ ያለውን ያውቃል፤ ብርሃንም ከእርሱ ጋር ነው» (2:20-22)።
- ✦ «ልዑሉም በለዎች መንግሥት ላይ እንዲሠለጥን፤ ለሚወድደውም እንዲለጠው እስከታውቅ ድረስ ከለዎች ተለይተህ ትሰደዳለህ፤ መኖሪያህም ከምድር አራዊት ጋር ይሆናል፤ እንደ በሬም ሣር ትበላ ዘንድ ትገደዳለህ፤ በለማይም ጠል ትረሰርሳለህ፤ ለባት ዘመናትም ያልፋብሃል» (4:25-26)

- ✦ «አቤቱ ስማ፤ አቤቱ፤ ይቅር በል፤ አቤቱ፤ አድምጥና አድርግ፤ አምላኬ ሆይ፤ ለምህ በከተማህና በሕዝብህ ላይ ተጠርቶአልና ስለ ራስህ አትዘግይ» (9:19)።
- ✦ «...ነገር ግን አምላካቸውን የሚያውቁ ሕዝብ ይበረታሉ፤ ያደርጋሉም» (11:33)።
- ✦ «አንተ ግን እስከ ፍጻሜው ድረስ ሂድ፤ አንተም ታርፋለህ፤ በቀኑም መጨረሻ በዕጣ ከፍልህ ትቆማለህ» (12:13)።

የመጽሐፉ አከፋፈል:- መጽሐፉን በሦስት በመክፈል እንደሚከተለው ማየት ይቻላል።

1. የዳንኤል ታሪክ (1)
2. ለእስካብ መንግሥታት እግዚአብሔር ያለው እቅድ (2-7)
3. ስለ እስራኤልና ስለወያራቱ ዘመን የተነገረ ትንቢት (8-12)

1. የዳንኤል ታሪክ:- ብላቴናው ዳንኤል ከይሁዳ በምርኮ ወደ ባቢሎን ተወለደ፤ በንጉሡ መብልና መጠጥ ላለመርከለ ወለነ፤ እግዚአብሔርም ሞገስ ሰጠው። ዳንኤል በጽድቅ ኑሮውና በጸሎቱ (ሕዝ 14፤14፤20)፤ በጥበቡ (ሕዝ 28:3) ይታወቃል። በእግዚአብሔር የተወደደ ለው ነበር (9:23፤ 10:11፤19)። ዳንኤል በመጀመሪያው የናቡከደነጾር ምርኮ በ605 ዓ.ዓ. ወደ ባቢሎን ከተወለዱት ሰዎች መካከል ሲሆን በዚህ ጊዜ ዕድሜው ከ13-15 ዓመት እንደሚሆን ይገመታል (1:4)። በ70 የምርኮ ዓመታት በባቢሎን ኖሯል (1:1፤6 እና 10:1፤ እንዲሁም 9:2 እና ኤር 25:11-12፤ 29:10)። ዳንኤል ከ590-530 ዓ.ዓ. በነገሥታቱ በናቡከደነፆር (ምዕ 1-4)፤ ብልጣሶር (ምዕ 5፤ 7ና 80፤ ዳሪየስ (ምዕ 6ና 9) እና ቂሮስ (ምዕ 10-12) ዘመን ከፍተኛ የመንግሥት ሠራተኛ ነበር።

2. ለእስካብ መንግሥታት እግዚአብሔር ያለው እቅድ:- ከምዕ 2 እስከ 7 ያለው ክፍል የተጻፈው በአረማይስጥ ቋንቋ ነበር። በምዕ 2ና በምዕ 7 ወያራት ስለሚመጡት አራት መንግሥታት ዳንኤል ያየው ራእይ ይገኛል። በእግዚአብሔር በማመናቸውና ለጣዖት አንለግድም በማለታቸው ምክንያት ሲድራቅ፤ ሚሳቅና አብድናጎ በሚነድ እሳት ውስጥ ተጣሉ (3)፤ ዳንኤልም በአንበሳ ጉድጓድ ውስጥ ተጣለ (6)። ዳንኤል ወደ አንበሳ ጉድጓድ የተጣለው ከ538-536 ዓ.ዓ ባለው ጊዜ ዕድሜው ከ80 ዓመት በላይ ከሆነ በኋላ እንደነበረ ይላላል። ናቡከደነፆር በትዕቢቱ ምክንያት በእግዚአብሔር ቅጣት እንደ እንሰላ ሆኖ ሣር

በላ (4:34)። ዳርዮስም በትዕቢቱ በግድግዳው ላይ ማኔ ቱቄል ፋሬስ ተጻፈበት (5:25)።

3. ስለ እስራኤልና ስለ ወደፊቱ ዘመን የተነገረ ትንቢት። ከምዕ 8-12 ያሰው የተጻፈው በዕብራይስጥ ነበር። ስለ እስራኤል የ70ውን የምርኮ ዓመታት መፈጸም በማስታወስ ዳንኤል የንስሐና የምልጃ ጸሎት ሲያደረግና ከእግዚአብሔር በመልእክት ገብሮኤል በኩል የመጣለት መልስ በምዕ 9 ይገኛል። የእግዚአብሔር መልስ ስለተቀጠረው ሰባ ሰባዔ⁷⁰ ይገልጻል (9:20-27)። ወደፊት በመጨረሻው ዘመን በዓለም ላይ ስለሚሆኑ ነገሮች እግዚአብሔር የገለጠለት ራእይ ደግሞ ከምዕ 10-12 ይገኛል። ዳንኤል ያየውን ራእይ ስላላስተዋለው ጌታዬ ሆይ፤ የዚህ ሁሉ ፍጻሜ ምንድር ነው? ብሎ ጠየቀ። የተሰጠውም መልስ ቃሉ እስከ ፍጻሜ ዘመን ድረስ የተዘጋና የታተመ ነውና ሃይ (12:8-9) የሚል ነው። ሕልምን የሚፈታ እንደ ዳንኤል ዓይነት ጥበበኛ ሰውም በሆነ የሚሰጠውን ራእይ ሁሉ ትርጉም መሰሉ በመሰሉ እያውቅም ማለት ነው።

ክርስቶስ በትንቢተ ዳንኤል መጽሐፍ።

በመጽሐፉ ውስጥ ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ከሚያመለክቱ ክፍሎች የሚከተሉት ይገኛሉ።

- ✦ ታላቅ ዓለት፡- ብረቱንና ሸክላውን፤ ናሱንና ብሩን ወርቁንም (ነገሥታትን ሁሉ) በእንድነት የሚፈጭና ምድርንም ፈጽሞ የሚሞላ ታላቅ ተራራ (2:34-35) ሰዘላለም የማይፈርስና ለሌላ ሕዝብም የማይሰጥ መንግሥት (2:40) ያሰው ክርስቶስ ነው (ሉቃ 1:32-33፤ ዮሐ 12:34፤ 1ቆሮ 15:24-25፤ ራእ 11:15)።
- ✦ የሰው ልጅ፡- የሰው ልጅ የሚመስል ከሰማይ ደመናት ጋር የሚመጣ፤ ወገኖችና አሕዛብ በልዩ ልዩ ቋንቋም የሚናገሩ ሁሉ ይገዙለት ዘንድ የማያልፍ የዘላለም ግዛትና ከብር የማይጠፋ መንግሥትም የተሰጠው (7:13-14) ክርስቶስ ነው።
- ✦ በዘመናት የሽመገለ (7:22)
- ✦ የሚመጣውና የሚገደለው መሲሕ (9:25-26)

⁷⁰ ሰባዔ ማለት ሳምንት (ወይም ሰባት) ማለት ሲሆን የ70 ሰባዔ ምንነት የተለያየ ትርጉም ይሰጠዋል። ብዙዎች 70 ሰባዔ ወይም ሰባቶች 490 ዓመቶች (70*7 ዓመቶች) እንደሆኑ በማስላት ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ የመጀመሪያውና የመጨረሻው መምጣት ትንታኔ ይሰጣሉ።

ዋና ትምህርት፡-

በምንም ሁኔታ ውስጥ ለበብ የማይገኝበት የጽድቅ ኑሮ መኖር ይቻላል። ዳንኤል ከእግዚአብሔር ቃል ጋር በሚቃረን ሁኔታ ከአካባቢው ጋር ተመሳሰሎና እምነቱን ደብቆ ለመኖር እልሞከረም። በባዕድ ምድርና በቤተ መንግሥት እንኳን ሳይቀር ላስመርከስ ቁርጥ ውሳኔ ያደረገ፤ እግዚአብሔርን የሚፈራ ሰው ነበር። የነበረው ድፍረትና «እንበሳን ያለመፍራት» ጥንካሬው የተመሠረተው ከእምላኩ ጋር ያላቋረጠ ግንኙነት በጸሎት በማድረጉ ላይ ነበር (2:18፤ 6:10-11፤ 9:3-21፤ 10:12)። ዳንኤል በአራት ነገሥታት ዘመን የነበረ፤ ስምና ዝና ያላታሰለው «ቁማርን» ሰቁማር፤ የእግዚአብሔርን ሰእግዚአብሔር» (ማቴ 22:17) መሰጠት የሚያውቅ ጥበበኛ ሰው ነበር። ነገሥታት ቢቀያየሩም የእርሱ እግዚአብሔርን የመከተል ባሕርይ እልተቀየረም። ዳንኤል በጽድቅ ኑሮው በአሕዛብ መካከል ለእምላኩ ምስክር የሆነ ሰው ነው።

እግዚአብሔር ዓለምን ሁሉ የሚገዛ፤ የዘመናት ጌታ፤ የነገሥታት ንጉሥ፤ የታሪክ ባለቤት ነው። እግዚአብሔር በእስራኤልም ላይ ሆነ በአሕዛብ ላይ ይገዛል የመረጠውን ይሾማል (4:25-26፤ 32፤ 35፤ 5:21፤ 11:1)። በእርሱ የሚያምኑትንም ሆነ የማያምኑትን ነገሥታትን ይቆጣጠራል፤ ይመዘናል፤ ይቀጣል። እንደ ባቢሎን ዓይነት ኃያላን መንግሥታት ለእንድ ወቅት ክፍ፤ እንዲሉ ቢፈቅድም ሁሉም ከእርሱ በታች ናቸው። ናቡከደነፆርን እንደቀጣ ትዕቢተኛን ንጉሥ የሚቀጣበት መንገድ እሰው (4:34-37)። ብልጣሶርን መዘና ቀሎ እንዳገኘውና መንግሥቱን ለሌላ እንደሰጠበት እርሱ እንዱን ይሽራል ሌላውን ይሾማል። እያንዳንዱ የሀገር መሪ ወይም ንጉሥ በዘመኑና በሥልጣኑ የተመኘውንና ያሰበውን እንዳደረገ ይገምት ይሆናል። ክፍ፤ ካሉት በላይ ክፍ፤ ብሎ ከዘላለም እስከ ዘላለም የሚኖረው ሕያው እግዚአብሔር ደግሞ ሁሉን ይቆጣጠራል። እስራኤልን ለመቅጣት አሦርን በእጁ እንዳለ በትር አደርጎታል። በተራው ደግሞ አሦርን ስለ ትዕቢቱ ይቆጣጠራል (10:12)። የይሁዳን ንጉሥ ለናቡከደነፆር አሳልፎ የሰጠው እግዚአብሔር ነው (1:2)። በሌላ በኩል ደግሞ እግዚአብሔር ለእስራኤል ለማድረግ ያሰበውን ይፈጽም ዘንድ ንጉሡን ቂርሰን እየሩሳሌምን እንዲሠራ መረጠው (ኢሳ 44:28፤ 45:4፤ 6)። ንጉሥ ቂርሰም የተማረኩ እስራኤላውያን ወደ ኢየሩሳሌም እንዲመለሱ ፈቀደ (ዕዛ 1:1-4)። ስብሊህ የዓለም ታሪክ ተቆጣጣሪ አለው (2:21) ስሙም እግዚአብሔር ነው።

ክፍል 4.2 ደቂቅ ነቢያት፡፡

ደቂቅ ነቢያት ተብለው የሚታወቁት ከሆሴዕ እስከ ሚልክያስ የነበሩት ነቢያት «አሥራ ሁለቱ» በመባልም ይጠራሉ፡፡

ቀደም ሲል በዚህ መጽሐፍ መግቢያ ደቂቅ ነቢያት ያገለገሉበትን ዘመን በተመለከተ ከምርኮ በፊት፤ በምርኮ ዘመንና ከምርኮ በኋላ በማለት በሦስት እንደሚመደቡ ተመልክተናል፡፡ ከምርኮ በፊት ያገለገሉት ሆሴዕ፤ አሞጽ፤ ሚክያስ፤ ኢዩሴል፤ ዮናስ፤ ናሆም፤ ዕንባቆምና ሶፎንያስ ሲሆኑ በምርኮ ጊዜ አብድዩ፤ ከምርኮ በኋላ ደግሞ ሐጌ፤ ዘካርያስና ሚልክያስ ናቸው፡፡ ከእነዚህ ውስጥ ሦስቱ ማለትም ሆሴዕ፤ አሞጽና ዮናስ የሰሜን እስራኤል (ሰማርያ) ነቢያት ናቸው፡፡ በተሰይደ ዮናስ ከእስራኤል ውጭ ወደ ነንዌ (አሦር) ተልኮ የሰበከ ነቢይ ነው፡፡

የደቂቅ ነቢያት የመልእክት ይዘት እንደ ታላላቅ ነቢያት ሁሉ ስለ ኃጢአት መገሰጽ፤ ሰንከሐ መጥራት፤ ስለ ፍርድ ማስጠንቀቅና የእግዚአብሔርን ምሕረት ማወጅ ነበር፡፡

የደቂቅ ነቢያትን መጻሕፍት ዳሰሳ በሚከተለው ቅደም ተከተል እንመለከታለን፡፡

1. ሆሴዕ፡- የተከፈቱ የእግዚአብሔር የፍቅር እጆች፤
2. አሞጽ፡- እግዚአብሔርን መፈሰግ፤
3. ሚክያስ፡- እግዚአብሔር ይመጣል፤
4. ኢዩሴል፡- የጌታ ቀን ቀርቦአል፤
5. አብድዩ፡- «የሚረግሙህን ረግማለሁ»፤
6. ዮናስ፡- የእግዚአብሔር ፍቅር፤ ርኅራኄና ምሕረት፤
7. ናሆም፡- እግዚአብሔር መልካም ነው፤
8. ዕንባቆም፡- እስከ መቼ?
9. ሶፎንያስ፡- ወዮ ሰእናንተ!
10. ሐጌ፡- የመሥራት ጊዜ ነውና ተነሥታችሁ ሥሩ፤
11. ዘካርያስ፡- በመንፈሴ እንጂ በኃይልና በብርታት አይደለም፤
12. ሚልክያስ፡- እግዚአብሔር አይለወጥም፡፡

ምዕራፍ 28፡- ትንቢተ ሆሴዕ

ጸሐፊው፡- የብሔሪ ልጅ ሆሴዕ (1፡1)፤ ሆሴዕ የጎሜር ባል ነው (1፡3)፡፡

የተጻፈበት ጊዜ፡- 710 ዓ.ዓ፡፡ የሆሴዕ እገልግሎት በይሁዳ 4 ነገሥታት በጾዝያን፤ ኢዮአታም፤ አካዝና ሕዝቅያስ ዘመን እና በእስራኤል አንድ ነገሥ ኢዮርብዓም ዘመን ነበረ (1፡3)፡፡ ሆሴዕ በሰማርያ በሚያገለግልበት ዘመን ኢሳይያስና ሚካያስ የይሁዳ ነቢያት ነበሩ፡፡

የመጽሐፉ ስያሜ፡- በጸሐፊው በነቢዩ ሆሴዕ፡፡

ዋና ሰዎች፡- ሆሴዕ

ዋና ሀሳብ፡- የእግዚአብሔር ፍቅር፡፡ እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር ያሰውን ቃል ኪዳንና ታጋሽ ፍቅሩን ያሳያል፡፡ ቃል ኪዳንን የሚጠብቅ ታማኝ እምላክ ቃል ኪዳን ያልጠበቅቸውን እስራኤልን ወደ ራሱ ይጠራል፡፡

ተደጋጋሚ ቃል፡- ጋሰሞታ (ግልሙትና) 19 ጊዜ፤ «ኤፍሬም» 37 ጊዜ (የሰሜን እስራኤል ሴላ መጠሪያ)፡፡

ቁልፍ ጥቅሶች፡-

♦ «ሕዝቤ እውቀት ከማጣቱ የተነሣ ጠፍቶአል፤ አንተም እውቀትን ጠልተሃልና እኔ ካህን አንዳትሆንኝ አጠላሃለሁ፤ የአምላክህንም ሕግ ረስተሃልና እኔ ደግሞ ልጆችህን አረሳለሁ፡፡ እንደ ብዙታቸው መጠን ኃጢአት ሠሩብኝ፤ እኔም ክብራቸውን ወደ ነውር እሰውጣለሁ» (4፡6-7)፡፡

♦ ኑ፤ ወደ እግዚአብሔር እንመለስ፤ እርሱ ሰብርናልና፤ እርሱም ይፈውሰናል፤ እርሱ መትቶናል፤ እርሱም ይጠግናል (6፡1)፡፡

♦ «ከመሥዋዕት ይልቅ ምሕረትን፤ ከሚቃጠልም መሥዋዕት ይልቅ እግዚአብሔርን ማወቅ እወድዳለሁና» (6፡6)፡፡

✦ እኔ አምላክ ነኝ እንጂ ሰው አይደለሁምና፤ በመካከልህም ቅዱሱ ነኝና የቀጣዩን መቅሠፍት አላደርግም፤ ... (11:9)።

✦ «የእግዚአብሔር መንገድ ቅን ነው፤ ጸድቃንም ይሄዱበታል፤ ተላላፊዎች ግን ይወድቁበታል» (14:9)።

የመጽሐፉ አክፋፊል፡- መጽሐፉን በሁለት በመክፈል እንመለከተዋለን።

1. የሆሴዕ ጋብቻ (1-3)

2. በእስራኤል ላይ ሊመጣ ያለው ፍርድና እንዲመለሱ የተደረገ ጥሪ (4-14)

1. የሆሴዕ ጋብቻ። እስራኤል ከእግዚአብሔር ርቃ ታላቅ ግልሙትና በማድረግ ሆሴዕ ጋለሞታ እንዲያገባ በእግዚአብሔር ታዘዘ። ሆሴዕ ሦስቱን ልጆቹን በዚያን ዘመን እግዚአብሔር ለእስራኤላውያን ያለውን ሀሳብ በሚገልጽ ስያሜ፡- ኢዝራኤል (ማለት እግዚአብሔር ይበትናል)፤ ሎሩሃማ (አልምርም)፤ ሎዓማ (ሕዝቤ አይደላችሁም) (1:6-9) ብሎ እንዲጠራቸው እግዚአብሔር አዘዘው። ሚስቱ ሆሴዕን ትታ ወደቀደመ ኑሮዋ ተመለሰች። ታማኝ ያለሆነች ሚስትና ይቅር የሚል ባልን ያሳያል።

2. በእስራኤል ላይ ሊመጣ ያለው ፍርድና እንዲመለሱ የተደረገ ጥሪ። የእስራኤል ኃጢአት በምዕ 4-5 ተገልጿል። እስራኤላውያን የእግዚአብሔርን አውቀት ጥለዋል። አውቀት ከማጣትም የተነሣ ጠፍተዋል። የእግዚአብሔርን አውቀት በጣዖት አምልኮ ተከተዋል። መሠዊያ እበዙ፤ ሐውልቶች ሠሩ፤ ስለዚህም «ልባቸው ተክፈሉ» (10:1)። ድብልቅ ሕይወት ነበራቸው። እግዚአብሔርንና ጣዖትን ያመልኩ ነበር። ከዚህም የተነሣ ጥፋት ሆነ። ሆሴዕ ሚስቱን እንዲፈልግ ታዘዘ። እንዲሁ እግዚአብሔር ሕዝቡን ይፈልጋል፤ በንስሐ እንዲመለሱም ይጠራቸዋል፤ ተስፋም ይሰጣቸዋል (ምዕ 14)። ታማኝ ያልሆነ ሕዝብና ተመለሱ የሚል ይቅር ባይ እምላክን እንመለከታለን።

ክርስቶስ በትንቢተ ሆሴዕ መጽሐፍ፡

ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ፡- «ልጄንም ከግብጽ ጠራሁት» (11:1 እና ማቴ 2:15)።

ኢየሱስ በትንሣኤው የሞትን መውገድ የሚሰበር (13:14 እና 1ቆሮ 15:55)።

ዋና ትምህርት፡-

የእግዚአብሔር አስደናቂ ፍቅር። እስራኤል ለእግዚአብሔር ካህን እንድትሆን ተጠርታ ነበር። ነገር ግን የእግዚአብሔርን አውቀት ጠላች። አውቀትን መጥላት ከእግዚአብሔር የሚገኘውን ጽድቅ አለመፈለግ ነው። የእግዚአብሔርን አውቀት መፈለግ ከአመጽ መንገድ በንስሐ መመለስን ይጨምራል (2:20፤ 4:1፤ 6:5፤ 15:፤ 6:1-3፤ 6፤ 10:12፤ 13:4፤ 14)። ሆሴዕ ያልታመነችና ከአርሱ ተለይታ የሄደችውን ሚስቱን ወደ ገባያ ሄዶ እንደገና ገዝቶ የራሱ እንዳደረጋት እንዲሁ በኃጢአት ያሉ «ዚህ ሳያልፍባቸው» በንስሐ በመለሱ እግዚአብሔር እንደገና የራሱ ያደርጋቸዋል። ይህም የእግዚአብሔር ፍቅር ነው። እግዚአብሔር ኃጢአተኛን ሰው ይወዳል ኃጢአትን ይጠሳል።

የመዝራትና የማጨድ ሕግ። በእስራኤልውያን ጓዳና ኑሮ ይሆን የነበረውን ሲናገር ጎፋስን ዘርተዋል፤ ዐውሎ ነፋስንም ያጭዳሉ፤ አገዳ የለውም፤ ከፍሬውም ዱቄት አይገኝም፤ በገኝም እንግዶች ይበሉታል» (8:7) ይላል። እንዲሁም «ለእናንተ በጽድቅ ዝሩ፤ እንደ ምሕረቱም መጠን እጨዳ፤ ጥጋታችሁንም አረሱ። ክፋትን አርሳችኋል፤ ኃጢአትንም አጭዳችኋል፤ የሐሰትንም ፍሬ በልታችኋል ...» (10:12-13)። በተፈጥሮው ዓለም ሰው የዘራውን ዓይነት ምርት እንደሚያገኝ ሁሉ በመንፈሳዊውም ዓለም «ሰው የሚዘራውን ሁሉ ያንኑ ደግሞ ያጭዳል» (ገላ 6:7-8)።

ምዕራፍ 29:- ትንቢተ አሞጽ

ጸሐፊው:- ላም ጠባቂና ወርካ ለቃሚ የነበረ የቴቁሔው ነቢዩ አሞጽ (1:1፤ 7:14-15)።

የተጻፈበት ጊዜ:- 755 ዓ.ዓ.። (በይሁዳ ንጉሥ በዎዝያን ዘመን፤ በአስራኤል ንጉሥ በዮአስ ልጅ በኢዮርብዓም ዘመን፤ የምድር መናወጥ ከሆነበቱ ከሁለት ዓመት በፊት 1:1)።

የመጽሐፉ ስያሜ:- በጸሐፊው ነቢዩ አሞጽ። ከደበቡ (ይሁዳ) ወደ ስሜኑ (ሰማርያ) የተላከ ነቢይ።

ዋና ሰዎች:- አሞጽ

ዋና ሀሳብ:- የንስሐ ጥሪ ነው። ሕዝቡ ከክፉ መንገዳቸውና ከጣዖት አምልኮ እንዲመለሱ ጥሪ ያደርጋል። አግዚአብሔር በአምቢተኞች ላይ ሊፈርድ ይመጣል። ቅዱስ አግዚአብሔር ክፋትን ይጠላል፤ በአመጽ የሚሄደውም ላይቀጣ አይቀርም።

ተደጋጋሚ ቃል/ሐረግ:- ስለ ሦስት ወይም ስለ አራት 7 ጊዜ፤ ጽድቅ 3 ጊዜ፤ ቅሬታ 3 ጊዜ፤ ይህን ቃል ስመ 3 ጊዜ።

ቁልፍ ጥቅሶች:-

✦ አስራኤልም ሆይ፤ አንደዚህ ሰለማደርግብህ አምላክህን ለመገናኘት ተዘጋጅ (4:12)።

✦ አግዚአብሔርም ለአስራኤል ቤት አንዲህ ይላልና። አኔን ፈልጉ፤ በሕይወትም ትኖራላችሁ (5:4)።

✦ ሐነሆ፤ በምድር ላይ ራብን የምሰድድበት ዘመን ይመጣል፤ ይላል ጌታ አግዚአብሔር፤ አርሱም የአግዚአብሔርን ቃል ከመሰማት አንጂ አንጀራን ከመራብና ውኃን ከመጠማት አይደለም (8:11)።

የመጽሐፉ አከፋፈል:- በ3 በመክፈል አንመለከታለን።

1. በአሕዛብ አገሮች ላይ የሚመጣ ፍርድ (1-2)

2. የአስራኤል ኃጢአትና የሚመጣው ፍርድ (3-9:10)

3. የአስራኤል መመለስ ተስፋ (9:11-15)

1. በአሕዛብ አገሮች ላይ የሚመጣ ፍርድ። አግዚአብሔር በየትኛውም አገር ቢሆን የሚኖረውን የፍርድ መጓደል፤ ግፍና ኃጢአት አይወድም። በድሆች ላይ ስለሚፈጸመው ግፍ ይበቀላል (2:7)። በአገሮች ላይም ይፈርዳል። አስራኤል በኃጢአት ውስጥ ነበረች (2:6-8)፤ ነቢያት ትንቢት እንዳይናገሩ ይታዘዙ ነበር (2:12)።

2. የአስራኤል ኃጢአትና የሚመጣው ፍርድ። ድሆች የበለጠ እየደዘዙ፤ ሀብታሞቹ በግፍ የበለጠ እየከበሩ ይሄዱ ነበር። በኃጢአት ድርጊታቸው የአግዚአብሔርን ቅዱስ ስም አለማክበር (2:7)፤ ድሆችን መጨቆን (2:7)፤ ጣዖትን ማምለክ (2:8) ጎልተው ይታዩ ነበር። በአስራኤል ሃይማኖተኛነቱ አለ አውነተኛነትና ፍትህ ግን ተጓድሏል። ስለ ኃጢአት ለመበቀል አግዚአብሔር በሚያስፈራና በሚያገላ አንበሳ ምሳሌ ተነግሮአል (3:4)። የራሳቸውን ምች የሚፈልጉ ሀብታም የሰማርያ ሴቶች ብባሳን ላሞች (4:1) ተመስለዋል። ለድሆች ግዴላሾች ናቸው። በቤቴልና በጌልገላ ጣዖት አምልኮ አለ፤ ኃጢአት በዝታል (4:4፤ 5:5)። አስራኤልም ሆይ፤ እንደዚህ ሰለማደርግብህ አምላክህን ለመገናኘት ተዘጋጅ (4:12) ተብሏል። ስለዚህ ፍርድ አንደ ውኃ፤ ጽድቅም እንደማይደርቅ ፈሳሽ ይፍሰስ (5:24)። ያለዚያ ቅጣት ሊመጣ ነው። ያውም ከቅጣት ሁሉ የሚከፋው ቅጣት መንፈሳዊ የሆነ የቃሉ ራብ ነው (8:11-12)። አግዚአብሔር ሀሳቡን ለሕዝቡ መናገር ሲያቆም የጨለማ ዘመን ይሆናል። ሕዝቡ ወደ አግዚአብሔር ሲመለስ የሠራዊት አምላክ አግዚአብሔር ቅሬታ ማስቀረት ይችላል (አሞ 5:15)።

3. የአስራኤል መመለስ ተስፋ። ከፍርድ በኋላ ለአስራኤል ተስፋ አላት (9:11-15)። ይህ ተስፋ በኢየሱስ ክርስቶስ በኩል የሚመጣውን መታደስ ሲገልጽ በዚያ ቀን የወደቀውን የዳዊትን ድንኳን እንሣለሁ፤ የተናደውንም ቅጥርዋን እጠግናለሁ፤ የፈረሰውንም አድሳለሁ፤ እንደ ቀደመውም ዘመን እሠራታለሁ (9:11) ይላል።

ክርስቶስ በትንቢተ ለሞጽ መጽሐፍ።

የወደቀችውን የዳዊትን ድንኳን የሚያሳይ ክርስቶስ (9:11-16) በእርሱ የሚገኘው ደህንነት አሕዛብን ሁሉ የሚጨምር ነው (ሐዋ 15:16)።

ዋና ትምህርት፡-

የእግዚአብሔር ቸርነት በመከራ ዘመን ቅሬታን መጠበቁ። እግዚአብሔር የርስቱን ቅሬታ ያስቀራል (ሚክ 7:18፤ ሕዝ 6:8)። እግዚአብሔር ከኖህ ዘመን ጀምሮ በመስኮታዊ አሠራሩ በመከራ፤ በቅጣትና በምርኮም ዘመን ጥቂቶችን ያስቀራል፤ ይጠብቃል። በኤልያስ ዘመን ለበዓል ያልተንበረከኩ 7000 ሰዎችን ሰራሱ አስቀርቷል። ከባቢሎን ምርኮ በኋላም እግዚአብሔር የጠበቃቸው 50000 ያህል «ቅሬታዎች» ወደ ኢየሩሳሌም ተመለሱ። ቅሬታ መኖሩ ከእግዚአብሔር ሞገስ ማግኘትንና በሙሉ አለመጥፋትን ያሳያል (ዕዝ 9:8፤14)። ይህም ኢሳይያስ «የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር ዘርን ባያስቀርልን ኖሮ፤ አንደ ሰዶም በሆንን አንደ ገሞራም በመሰልን ነበር» (ኢሳ 1:9) አንዳለው ነው።

ምዕራፍ 30፡-

ትንቢተ ሚክያስ

ጸሐፊው፡- ሞሪታዊው ነቢዩ ሚክያስ (1:1፤ 3:12፤ ኤር 26:18)።

የተጻፈበት ጊዜ፡- 760 ዓ.ዓ። በይሁዳ ነገሥታት በኢዮአታምና በኣካዝ በሕዝቅያስም ዘመን የነበረ ነቢይ (1:1)።

የመጽሐፉ ስያሜ፡- በጸሐፊው ነቢዩ ሚክያስ።

ዋና ሰዎች፡- ሚክያስ

ዋና ሀሳብ፡- በለማርያና በይሁዳ ላይ የሚመጣው ፍርድ በቅርብ መሆኑን መግልጽ፤ ስለ መታደስም ተስፋ መስጠት።

ተደጋጋሚ ቃል፡- «ስሙ» 9 ጊዜ፤ (እግዚአብሔርን እንዲሰሙ/ እንዲያደምጡ ምክር)።

ቁልፍ ጥቅሶች፡-

- ♦ «ስሙ ሆይ! መልካሙን ነግሮሃል! እግዚአብሔርም ከአንተ ዘንድ የሚሻው ምንድር ነው? ፍርድን ታደርግ ዘንድ! ምሕረትንም ትወድድ ዘንድ! ከአምላክህም ጋር በትሕትና ትሄድ ዘንድ አይደለም?» (6:8)።
- ♦ «እኔ ግን ወደ እግዚአብሔር እመለከታለሁ! የመድኃኒቱንም አምላክ ተስፋ አደርጋለሁ! አምላኬም ይሰማኛል። ጠላቴ ሆይ! ብወድቅ እንግለሁና! በጨለማም ብቀመጥ እግዚአብሔር ብርሃን ይሆንልኛልና በእኔ ላይ ደስ አይበልሽ» (7:7-8)።
- ♦ «የእግዚአብሔር ድምፅ ክትማይቱን ይጠራታል! ስምህን መፍራት ጥበብ ነው! የመቅሠፍትን በትር! እርሱንም ያዘጋጃ ማን አንደ ሆነ ስሙ» (8:9)።
- ♦ «...በደልን ይቅር የሚል! የርስቱንም ቅሬታ ዓመፅ የሚያሳልፍ! አንደ አንተ ያለ አምላክ ማን ነው? ምሕረትን ይወድዳልና ቁጣውን ለዘላለም አይጠብቅም። ተመልሶ ይምረናል! ክፋታችንንም ይጠቀጥቃል! ኃጢአታችንንም በባሕሩ ጥልቅ ይጥለዋል» (7:18-19)።

የመጽሐፉ አከፋፈል፡- ከዋናው ሀሳብ አንጻር በሦስት በመክፍል መመልከት ይቻላል፡፡

1. አግዚአብሔር በፍርድ ይመጣል 1-2
2. አግዚአብሔር በሰላም ይመጣል ማዳን 3-5
3. አግዚአብሔር በምሕረት ይመጣል የበረከት ተስፋ 6-7

1. አግዚአብሔር በፍርድ ይመጣል፡፡ አግዚአብሔር ከስፍራው ወጥቶ ስለ ኃጢአት በሰማርያ ላይ ለመፍረድ ይመጣል (1:3-5)፡፡ ሀብታሞች የድሆችን ርስት ይነጥቁ ነበር (2:2)፡፡ ሕዝቡ በኃጢአት ይኖሩ ነበር፤ ነቢያትን ሳይቀር ትንቢት አትናገሩ ይሏቸው ነበር (2:1-6)፡፡ ስለዚህ አግዚአብሔር ሊመሰክርላቸው (1:2) ይወርዳል፡፡

2. አግዚአብሔር በሰላም ይመጣል፡፡ በዘመኑ የነበሩት መሪዎችና ነቢያት ሕዝቡን የሚያስቱ ነበሩ (3:5)፡፡ በቅድስት ከተማ በመኖራቸውና ቤተ መቅደሱ በኢየሩሳሌም በመኖሩ ብቻ ከቅጣት የሚያመልጡ ይመስላቸው ነበር፡፡ «አለቶችዎ በጉብ ይፈርዳሉ፤ ካህናቶችዎም በዋጋ ያስተምራሉ፤ ነቢያቶችዎም በገንዘብ ያምዋርታሉ፤ ከዚህም ጋር አግዚአብሔር በመካከላችን አይደለምን? ክፉ ነገር ምንም አይመጣብንም እያሉ በአግዚአብሔር ይታመናሉ» (3:11)፡፡ ስለነርሱ በቅጣት ይመጣል፡፡ ሆኖም በቤተልሔም የሚወለደው የእስራኤል ገዥ (ክርስቶስ) እረፍትን ያመጣል (5:2-5)፡፡

3. አግዚአብሔር በምሕረት ይመጣል፡፡ «አግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ክርክር አለውና፤ ከእስራኤልም ጋር ይፋረዳል» (6:1-2)፡፡ አግዚአብሔር የሚፈልገውን ነግሯቸዋል ይህም ወደ እርሱ በመመለስ ፍርድን ማድረግ፤ ምሕረትን መውደድና ከእርሱ ጋር በትሕትና መሄድን ነው (6:8)፡፡ ሰድሆች ማዘንና ፍትሕን መጠበቅ የእውነተኛ አምልኮ ክፍል ነው፡፡ አግዚአብሔር የሚለምኑትን ሰዎች ጩኸት ይሰማል፤ ከጨለማ አውጥቶ ወደ ብርሃን ያመጣል (7:7-9)፡፡

ክርስቶስ በትንቢተ ሚክያስ መጽሐፍ፡፡

ክርስቶስ በቤተልሔም ኤፍራታ የሚወጣው ከቀድሞ ጀምሮ ከዘላለም የሆነ ገዥ ነው (5:2 እና ማቴ 2:5-6)፡፡

ዋና ትምህርት፡-

የአግዚአብሔር «አምሳያ የለሽነት»፡፡ ነቢዩ በአድናቆት አግዚአብሔርን «አንዳንተ ያለ ማን ነው?» (7:18) ይላል፡፡ አግዚአብሔር ለኃጢአት ብድራትን የሚሰጥ፤ ሕዝቡን ተመልሶ ይቅር የሚል፤ ተስፋን የሚያድስ፤ ቅሬታዎችን የማይረሳ ነው፡፡ እርሱ ከሰው ጋር ሕብረት ማድረግ ይወዳል፡፡ ስለሆነም ይህ አምሳያ የለሽ (ልዩ) አምላክ ከሰው ፍርድ፤ ምሕረት፤ ትሕትናን ይወዳል (6:8)⁷¹፡፡ የአግዚአብሔር ይቅር ባይነት አስደናቂ መስኮታዊ ባሕርይ ነው፡፡

አግዚአብሔር የሚወደውን «ዋና ነገር» ማወቅና ማድረግ፡፡ አግዚአብሔር ለእርሱ ከሚቀርብሰት መሥዋዕት ይልቅ እርሱን መታዘዝን (1ሳሙ 15:22-23)፤ ፈቃዱን ማድረግን (መዝ 40:6-8)፤ ከትዕቢት የራቀ የተሰበረ መንፈስን (መዝ 51:16-19)፤ ቃሉን መስማትና በመንገዱ መሄድን (ኤር 7:21-23) ይወዳል፡፡ አግዚአብሔር ከጽድቅ ሕይወት ያልፈለቀ ውጫዊ ሃይማኖተኛነትንና አስመሳይነትን ይጠላል፡፡ መሐሪ አግዚአብሔር ይቅር ባይነትን፤ ከእርሱ ጋር በትሕትና መራመድን ይወዳል (ሚክ 6:6-8፤ ማቴ 9:13)፡፡ ጌታ ኢየሱስ ሲያስተምር «አናንተ ግብዞች ጸፎችና ፈረሳውያን፤ ከአዝመድና ከእንስሳል ከከሙንም አሥራት ስለምታወጡ፤ ፍርድንና ምሕረትን ታማኝነትንም፤ በሕግ ያለውን ዋና ነገር ስለምትተዉ፤ ወዮላችሁ፤ ሌላውን ሳትተዉ ይህን ልታደርጉ ይገባችሁ ነበር» (ማቴ 23:23) አለ፡፡ ከሁሉ የገቢ ዓይነት አሥራት መክፈል ጥሩ ነው፤ ሆኖም አግዚአብሔር የሚፈልገው «ዋና ነገር» ከአሥራት ወይም ከመሥዋዕት በላይ የሆነ የተለወጠ ሕይወትን ነው፡፡ ይህን ተረድቶ ማድረግ በአግዚአብሔር ዘንድ ሞገስ ያስገኛል፡፡

⁷¹ "There are 613 commandments in the Pentateuch, they were reduced to 11 in Psalm 15, reduced further to three here (Micah 6:8), then to one in Matthew 22:35-40. God wants our hearts; He desires relationship with us." <http://truthsaves.org/outlines/oldtestament.shtml>

ምዕራፍ 31:- ትንቢተ ኢየሱስ

ጸሐፊው:- የባቱሌል ልጅ ነቢዩ ኢየሱስ (1:1)

የተጻፈበት ጊዜ:- 835 ዓ.ዓ.

የመጽሐፉ ስያሜ:- በጸሐፊው ነቢዩ ኢየሱስ::

ዋና ለዎች:- ኢየሱስ

ዋና ሀሳብ:- አስፈሪው የእግዚአብሔር ቀን በቅርብ ስለሆነ ሕዝቡ ከኃጢአታቸው ወደ እግዚአብሔር እንዲመለሱ መምከር:: መጽሐፉ 28 ጊዜ ያህል በአዲስ ኪዳን ተጠቅሶአል::

ተደጋጋሚ ቃል:- «የእግዚአብሔር ቀን» 6 ጊዜ::

ቁልፍ ጥቅሶች:-

- ✦ «አሁንስ! ይላል እግዚአብሔር! በፍጹም ልባችሁ! በጾምም! በልቅሶና በዋይታ ወደ እኔ ተመለሱ:: ልባችሁን አንጂ ልብሳችሁን አትቅደዱ! አምላካችሁም እግዚአብሔር ቸርና መሐሪ! ከቁጣው የዘገየ! ምሕረቱም የበዛ! ለክፋትም የተጸጸተ ነውና ወደ እርሱ ተመለሱ» (2:12-13)::
- ✦ «ከዚህም በኋላ እንዲህ ይሆናል! መንፈሴን በሥጋ ለባሽ ሁሉ ላይ አፈስሳለሁ! ወንዶችና ሴቶች ልጆቻችሁም ትንቢት ይናገራሉ! ሽማግሌዎቻችሁም ሕልምን ያልማሉ! ጉበዞቻችሁም ራእይ ያያሉ! ደግሞም በዚያ ወራት በወንዶችና በሴቶች ባሪያዎች ላይ መንፈሴን አፈስሳለሁ!» (2:28-29)::
- ✦ «የሚያስፈራው የእግዚአብሔር ቀን ሳይመጣ ሀሐይ ወደ ጨለማ፣ ጨረቃም ወደ ደም ይለወጣል:: እንዲህም ይሆናል! የእግዚአብሔር ስም የሚጠራ ሁሉ ይድናል! እግዚአብሔርም እንደ ተናገረ፣ በጽዮን ተራራና በኢየሩሳሌም መድኃኒት ይገኛል:: ደግሞም እግዚአብሔር የጠራቸው የምስራች የሚሰበክላቸው ይገኛሉ» (2:31-32)::

የመጽሐፉ አከፋፈል:- ከዋናው ሀሳብ አንጻር በሁለት መክፈል ይቻላል::

1. በቅርብ ያለው የእግዚአብሔር ቀን (1:1-2:17)

2. የወደፊቱ የእግዚአብሔር ቀን (2:18-3:21)

1. በቅርብ ያለው የእግዚአብሔር ቀን:: በይሁዳ ላይ የእግዚአብሔር ቀን (ቅጣት) እንደ አንበጣ ወረራ ሳይታሰብ ይመጣታል:: ስለው ሁሉ የሀዘንና የሰቅሶ ጊዜ ይሆናል:: ስለዚህ በንስሐ ተመለሱ::

2. የወደፊቱ የእግዚአብሔር ቀን:: ከይሁዳ መወረር በኋላ በሚመጣው የእግዚአብሔር ቀን መንፈስ ቅዱስ እንደሚመጣ ተስፋ አለ (2:29):: ይህም በባለ ሃምሳ ቀን እንደተፈጸመ ጴጥሮስ ተናገረ (ሐዋ 2:17-21):: ወደፊት በሚመጣው የእግዚአብሔር ቀን የመባረክ ተስፋ አለ:: «የሰድድሁባችሁ ታላቁ ሠራዊቱ እንበጣና ደኅብያ ኩብኩባና ተምች የበላቸውን ዓመታት እመልስላችኋለሁ» (2:25) ይላል:: የወደፊቱ የእግዚአብሔር ቀን የታሪክ ማብቂያ ይሆናል::

ክርለቶስ በትንቢተ ኢየሱስ መጽሐፍ::

ክርለቶስ መንፈስ ቅዱስን የሚያፈስ ጌታ ነው (2:28 እና ዮሐ 16:7-15; ሐዋ 2:16-21:33)::

ዋና ትምህርት:-

እግዚአብሔር በሥጋ ለባሽ ሁሉ ላይ መንፈሱን ያፈሳል:: ከባቢሎን ምርኮ በኋላ እስራኤላውን የበረከት ጊዜ ይኖራቸዋል:: ከዚያም (በሩቁ ጊዜ/ በአዲስ ኪዳን) እግዚአብሔር ልዩ የሆነን ስጦታ ከሰማይ ይልካል ይህም መንፈሱን ማፍስስ ነው (2:28-29):: በአዲስ ኪዳን በባለ ሃምሳ ቀን ይህ የመጨረሻው ዘመን ተስፋ መፈጸሙን ሐዋርያው ጴጥሮስ ኢዩ 2:28-29ን በመጥቀስ ተናገረ (ሐዋ 2:17-21):: ከመንፈስ ቅዱስ መውረድ ጋር እግዚአብሔር ፈቃዱን የሚያስተውቅባቸው መንገዶች ትንቢት መናገር! ሕልምን ማለም! ራእይ ማየት በባለሃምሳ ቀንና ከዚያም በኋላ እንደሆነው (ሐዋ 2:2-4:33; 39; ሐዋ 9:10; 10:44-47; 11:15-18; 15:7-8; 16:9; 21:9) አብረው ይገለጣሉ:: ሕልምና ራእይ ነቢያት ከእግዚአብሔር መልአክት የሚቀበሉባቸው መንገዶች ነበሩ (ዘኁ 12:6)::

መንፈስ ቅዱስን «ማፍለስ» እግዚአብሔር የሚያደርገው መለኮታዊ ሥራ ነው። የሚፈለውም በሥጋ ለባሽ ሁሉ ላይ ነው። በብሉይ ኪዳን መንፈስ ቅዱስ የወረደው በጥቂት ነገሥታት፤ መሳፍንትና ሽማግሌዎች ላይ ብቻ ነበር (ዘኁ 11:29)። የተስፋው ቃል ግን ለሰው ሁሉ (ለአይሁድና ለአሕዛብ) ነው። በጾታ ወይም በዕድሜ የተገደበ አይደለም፤ ለወንዶችና ለሴቶች ነው። ለወላጆች ብቻ ሳይሆን ለልጆችም ነው፤ ለሽማግሌዎች ብቻ አይደለም ለጎበዞችም ነው። ሐዋርያው ጴጥሮስ የተስፋው ቃል ለእናንተና ለልጆችሁ ጌታ እምላካችንም ወደ እርሱ ለሚጠራቸው በሩቅ ላሉ ሁሉ ነውና፤ እንዳለው (ሐዋ 2:39) የመንፈስ ቅዱስ መፍለስ በአንድ ዘመን (ወቅት) ያላበቃ ነው። እንዲሁም በሽማግሌዎች ወይም ጎበዞች ሳያበቃ ለልጆችም በየዕድሜው ላሉት ሁሉ መሆኑ የስጦታውን ቀጣይነት ያመለክታል።

ምዕራፍ 32:- ትንቢተ ኢየሱስ

ጸሐፊው:- ነቢዩ ኢብድዩ (1:1)።

የተጻፈበት ጊዜ:- 841 ወይም 586 ዓ.ዓ.

የመጽሐፉ ስያሜ:- በነቢዩ ኢብድዩ። 21 ቁጥሮች ብቻ ያለው ከብሉይ ኪዳን አጭሩ መጽሐፍ ነው።

ዋና ስዎች:- ኢብድዩ

ዋና ሀሳብ:- ኤደምያስ ስለ ትዕቢቷ ትቀጣለች። ትዕቢት ወድቀትን ይቀድማል።

ተደጋጋሚ ቃል:- ኤሳው 7 ጊዜ፤ ኤደምያስ 2 ጊዜ፤

ቁልፍ ጥቅሶች:-

♦ «የእግዚአብሔር ቀን በአሕዛብ ሁሉ ላይ ቀርቦአልና፤ አንተ እንዳደረግኸው እንዲሁ ይደረግብሃል፤ ፍጹም በራስህ ላይ ይመለሳል» (1:15)።

የመጽሐፉ አከፋፈል:- የመጽሐፉ ዋና ሀሳብ በኤደምያስ ላይ የሚመጣው ፍርድ ነው። ኤደምያስ ታብዮ ነበር (1:3)። ይሁዳ በተቸገረ ጊዜ ኤደምያስ ፍቅር ባለማሳየቱ፤ ከሀብቱም በመውሰዱ የማይገባ ነገር አድርጓል (1:12-14)። ኤደም ከይሁዳ ደቡባዊ ምሥራቅ የምትገኝ አገር ነበረች። ኤደማውያን የኤሳው ዘርች ነበሩ (ዘፍ 25:19-34)። እስራኤላውያን ወደ ተስፋይቱ ምድር ሲጓዙም በእነርሱ ምድር እንዳያልፉ ከልክለዋቸው ነበር (ዘኁ 20:14-21)። ለእስራኤል ወንድማዊ ፍቅር አላሳዩም። የኤደም ልጆች ኢየሩሳሌምን «እስከ መሠረትዋ ድረስ አፍርሱ፤ አፍርሱ» (መዝ 137:7) ብለው ባቢሎኖችን አበረታታው ነበር። ስለዚህ ፍርድ ይጠበቃቸዋል። «ከኤሳውም ቤት ቅሬታ የለውም» (1:18) ይሁዳን ግን እግዚአብሔር ያስባል።

ክርስቶስ በትንቢተ አብድዩ መጽሐፍ፡፡

«መንግሥቱም ለእግዚአብሔር ይሆናል» (1:21) የሚለው ፍጹም አምላክ የሆነው የክርስቶስን መንግሥት ያመለክታል (ሉቃ 1:32-33፤ 22:0፤ ራዕ 11:15)፡፡

ዋና ትምህርት፡-

እግዚአብሔር የሰውን ሁሉ «ሂሳብ» በጊዜው ያወራርዳል፡፡ በአንድ ወቅት «ከፍ፡ ከፍ» (1:3) እንዳለ የመለለውን እግዚአብሔር «አወርድሃለሁ» (1:4) ይላል፡፡ ኤዶምያስ የፍርድ ቀን የሚመጣ አልመለለውም ነበር፡፡ እግዚአብሔር ጊዜን ጠብቆ «የኃጢአት ጽዋ ሲሞላ» ዋጋን ይከፍላል፡፡ ለሌላው እንዳደረገው ይደረግብሃል (ኤር 50:29፤ ዕን 2:8፤ ማቴ 26:52፤ ሉቃ 6:38፤ ያዕ 2:13፤ ራዕ 13:10)፡፡

ምዕራፍ 33፡- ትንቢተ ዮናስ

ጸሐፊው፡- የአማቱ ልጅ ነቢዩ ዮናስ (1:1)፡፡

የተጻፈበት ጊዜ፡- 760 ዓ.ዓ.፡፡

የመጽሐፉ ስያሜ፡- በነቢዩ ዮናስ፡፡

ዋና ሰዎች፡- ዮናስ፡፡

ዋና ሀሳብ፡- እግዚአብሔር ዓለምን ሁሉ እንደሚወድ ማሳየት፡፡ የዕብራውያን አምላክ እግዚአብሔር የአሕዛብም አምላክ ነው፡፡ ለዕብራውያን የሚራራ ለነነዌ ሰዎችም ይራራል፡፡ እግዚአብሔር ዓለሙን ሁሉ እንዲሁ ይወዳል (ዮሐ 3:16)፡፡ ዮናስ ወደ ነነዌ የተላከ የሰሜን እስራኤል ነቢይም ነበር (2ነገ 14:25-27)፡፡

ተደጋጋሚ ቃል፡- «እግዚአብሔር ...አዘጋጀ/ አለናዳ» 4 ጊዜ፡፡

ቁልፍ ጥቅሶች፡-

- + «እኔ ግን በምስጋና ቃል አሠዋልሃለሁ፤ የተሳልሁትንም እከፍላለሁ፡፡ ደኅንነት ከእግዚአብሔር ዘንድ ነው» (2:10)፡፡
- + «ወደ እግዚአብሔርም ጸለየና፤ አቤቱ፤ እለምንሃለሁ፤ በአገራህ የተናገርሁት ይህ አልነበረምን? አንተ ቸርና ይቅር ባይ፤ ታጋሽም ምሕረትህም የበዛ፤ ከክፉው ነገርም የተነሣ የምትጸጸት አምላክ እንደ ሆነህ አውቄ ነበርና ስለዚህ ወደ ተርሴስ ለመኮብለል ፈጥኜ ነበር (4:2)፡፡

የመጽሐፉ አከፋፈል፡- ከዮናስ ዋና ድርጊቶች አንጻር በአራት መክፈል ይቻላል፡፡

1. የዮናስ መኮብለል (ምዕ 1)
2. የዮናስ ጸሎት (2)
3. የዮናስ ስብከት (3)
4. ዮናስ የተማረው (4)

1. የዮናስ መኮብላል። ዮናስ የተላከው በጨካኝነቱ ወደሚታወቀውና እስራኤልም ትፈራው ወደነበረው ወደ አሦር ሕዝብ ነበር። በኃላም በ722 ዓ.ዓ. አሦር እስራኤልን ማርኳል። እግዚአብሔር «ወደ ነገዌ ሂድ» ብሎ ሲጠራው (1:2) ዮናስ ግን ከእርሱ ፊት ስመኮብላል በመርከብ ወደ ተርሴስ ሄደ (1:3-7)። በባሕር ላይ በተነሣው ታላቅ ማዕበል ምክንያት መርከበኞቹ ወደ ባሕር ጣሱት። በባሕር ውስጥም እግዚአብሔር ታላቅ ዓሣ አዘጋጀ፤ ዓሣውም ዮናስን ዋጠው።

2. የዮናስ ጸሎት። ዮናስ በትልቅ ዓሣ ሆኖ ውስጥ ሆኖ ወደ እግዚአብሔር ጸለየ። በእግዚአብሔር ትእዛዝ ዓሣው ዮናስን በምድር ላይ ተፋው።

3. የዮናስ ስብከት። እግዚአብሔር ስሁስተኛ ጊዜ ሲልከው ዮናስ ወደ ነገዌ ሂደ። በስብከቱም የነገዌ ሰዎች እግዚአብሔርን አመኑ ንስሐ ገቡ፤ እግዚአብሔርም ምሕረት አደረገላቸው።

4. ዮናስ የተማረው። እግዚአብሔር ለነገዌ ሰዎች ባደረገው ምሕረት ዮናስ ተቆጣ። የንስሐ መልእክት ቢሰብክም ሰሚናረው መልካም ውጤት የተዘጋጀ አልነበረም። ስመሞትም ፈሰገ (4:3)። ዮናስ እግዚአብሔር ባበቀለት ቅል መድረቅ ምክንያት ሲቆጣ እግዚአብሔር ደግሞ ታላቅ ባሕርይውን አስተማረው። እግዚአብሔር ሰበው ሁሉ የሚያስብ ምሕረትን የተሞላ አምላክ ነው።

ክርስቶስ በትንቢተ ዮናስ መጽሐፍ።

ዮናስ ሦስት ቀንና ሦስት ሌሊት በዓሣ ሆኖ ውስጥ መቆየቱ የክርስቶስን በምድር ልብ ሦስት ቀንና ሦስት ሌሊት መኖር ምሳሌ ነው (2:1 እና ማቴ 12:40፤ 16:4)።

ዋና ትምህርት፡-

የወንጌል እድማስ እስከ ምድር ዳርቻ ነው። እስራኤል የተጠራችው ለአሕዛብ ብርሃን እንድትሆን ነበር (ዘጸ 19:5-6)። የዮናስ ተልዕኮም ይህን እንዲፈጽም ነው። ነቢዩ ዮናስ ወደ ነገዌ ላይሄድም የእግዚአብሔር ባሪያ ነበር (2ነገ 14:25)። እግዚአብሔር ደግሞ ባሪያዎቹን እንደ ፈቀደ ያስማራል። በእነርሱም ተጠቅሞ መንፈሳዊ ጉብኝት ሪቫይሻልና ተሐድሶ ያስነሣል። የስምረት ቦታ ምድባና የመልእክቱ ዓይነት በላከው በእግዚአብሔር ስላሳወቀን አገልጋይ የራሱ ምርጫ የሌለው ብጎ

ባሪያ መሆን አለበት። እስራኤላዊው ዮናስ በጨካኝነቱ ወደሚታወቀውና የእስራኤል ጠላት ወደሆነው ወደ ነገዌ ሕዝብ ስመሄድ ፍርሃት እንደሚኖርበትም ይታስባል። ሆኖም የእግዚአብሔርን የምሕረት ባሕርይ እያወቀ ምሕረቱ ለነገዌ ሰዎች እንዳይደርሳቸው መከላከል ከፍርሃት ያለፈ «ወገነተኝነት» ይሆናል። የወንጌል አገልጋይ ሰበው ሁሉ የሚራራ፤ በዘረኛነት አስታሳሰብ ያልታሰረ፤ ከኃጢአት በስተቀር የሚጠላው ሰው፤ ዘር ወይም አገር የሌለው መሆን ይገባዋል። የእግዚአብሔር ማዳን ሰበው ሁሉ ነው። ይህ «ኃበር የሰሽ» አገልግሎት ነው።

እግዚአብሔር መሐሪ ነው፤ ፈቃዱም አይከለክልም። ታላቅ አምላክ እግዚአብሔር ፈቃዱን ስመፈጸም ታላላቅ በሆኑ እንደ ነፋስ፤ ዓሣ አንባሪ እንደሚጠቀም ሁሉ በሰው እጅ እንደሚጣል «አጣ»፤ በበረሃ እንደምትበቅል «ቅል» ባሉም በታናናሽ ነገሮች ይጠቀማል። እግዚአብሔር በምድር፤ በባሕርና በነፋስ ሁሉ ላይ ሙሉ ሥልጣን አለው። ከእግዚአብሔር ፊት የት ማምለጥ ይቻላል? (መዝ 139:7-10)። እዚህ ላይ የሚያስደንቀው የእግዚአብሔር አሠራር፡- በራሱ የግል ምክንያት «ሌላ» ሕዝብ ወይም ወገን ምሕረት እንዲያገኝ ያልፈልገውን ነቢይ «አባብሎና» ታድጎ የሀሳቡ አገልጋይ ማድረጉ ነው።

እግዚአብሔር ጸሎትን እንዳይሰማ የሚከለክለው ቦታ ሳይሆን ኃጢአት ነው። እግዚአብሔር በየትም አገርና ስፍራ፤ በየብስ ቢሆን በባሕር ላይ፤ በበረሃ ይሁን በዓሣ ሆኖ ውስጥ ወደ እርሱ የሚደረግ ጸሎትንና ንስሐን ይቀበላል። ዮናስ በዓሣ ሆኖ ውስጥ ሆኖ ጸለየ፤ እግዚአብሔርም ጸሎቱን ሰማው።

ምዕራፍ 34:- ትንቢተ ናሆም

ጸሐፊው:- ኢልቆሻዊው ናሆም (1:1)።

የተጻፈበት ጊዜ:- 663-612 ዓ.ዓ.።

የመጽሐፉ ስያሜ:- ከነቤዩ ናሆም።

ዋና ሰዎች:- ናሆም

ዋና ሀሳብ:- የእግዚአብሔር ታላቅነትና ፍርድ። የአመጸኛዋን ነነዌ ግፍና ኃጢአት እግዚአብሔር ይቀጣል።

ቁልፍ ቃል:- ነነዌ

ቁልፍ ጥቅሶች:-

✦ እግዚአብሔር መልካም ነው፤ በመከራ ቀንም መሸሸጊያ ነው፤ በእርሱ የሚታመኑትንም ያውቃል (1:7)።

የመጽሐፉ አከፋፈል:- የመጽሐፉ ዋና ሀሳብ በነነዌ ላይ የሚመጣው የእግዚአብሔር ፍርድ ነው። ዮናስ በ760 ዓ.ዓ አካባቢ ወደ ነነዌ በመሄድ በሰበክ ጊዜ ሕዝቡ ንስሐ በመግባቱ ከቅጣት አመለጠ። ሆኖም ከ100 ዓመታት ያህል በኋላ ነነዌ በቀደመው ኃጢአት ቀጠለች። በክብር የሚራመድ እግዚአብሔር ጸድቅ ስለሆነ ንስሐ ያልተገባበትን ኃጢአት ሳይቀጣ አይቀርም። ስለሆነም ነነዌን ባድማ ያደርጋል (3:7)።

ክርስቶስ በትንቢተ ናሆም መጽሐፍ:-

የምሥራች ብሉ የሰላምን ወንጌል የሚሰብክ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው (ናሆ 1:15 እና ሐዋ 10:36፤ ሮሜ 10:15፤ 2ጢሞ 2:19)። መልካሙ አረኛ ክርስቶስ የእርሱ የሆኑትን ያውቃል (1:7 እና ዮሐ 10:27፤ 2ጢሞ 2:19)።

ዋና ትምህርት:-

የእግዚአብሔር ባሕርይና ታላቅነቱ። እግዚአብሔር ታጋሽ ነው፤ በእርሱ የሚታመኑ ከመከራ ያመልጣሉ፤ በንስሐ ባለመመለስ በእምቢተኛነት የሚቀጥሉትን ግን ይቀጣል። ይህም የእርሱን ጸድቅ ፈራጅነት ያሳያል።

- እግዚአብሔር ቀናተኛና ተበቃይ እምላክ ነው፤ (1:2)
- እግዚአብሔር ትዕግሥተኛ፤ ኃይሉም ታላቅ ነው (1:3)
- እግዚአብሔር በደለኛውን ንጹሕ ነህ አይልም (1:3)፤
- እግዚአብሔር ተፈጥሮን ይቆጣጠራል (ወጀብ፤ ዐውሉ ነፋስ፤ ደመና፤ ባሕር፤ ወንዞች፤ አበባ፤ ተራሮች፤ ኮረብቶች፤ ምድርና ዓለም (1:4-6))።
- እግዚአብሔር መልካም ነው (1:7)
- እግዚአብሔር በመከራ ቀን መሸሸጊያ ነው (1:7)፤
- እግዚአብሔር በእርሱ የሚታመኑትንም ያውቃል (1:7)።

ምዕራፍ 35:- ትንቢተ ፅንባቆም

ጸሐፊው:- ነቢዩ ፅንባቆም (1:1፤ 3:1)።

የተጻፈበት ጊዜ:- 606-604 ዓ.ዓ.

የመጽሐፉ ስያሜ:- ከጸሐፊው ነቢዩ ፅንባቆም።

ዋና ሰዎች:- ፅንባቆም

ዋና ሀሳብ:- አግዚአብሔር የሚያደርገውን ያውቃል።

ቁልፍ ቃል:- ሰምን? አምነት

ቁልፍ ጥቅሶች:-

+ ...ጸድቅ ግን በአምነቱ በሕይወት ይኖራል (2:4)።

+ ምንም እንኳ በሰላም ባታፈራ፤ በወይንም ሐረግ ፍሬ ባይገኝ፤ የወይራ ሥራ ቢጉድል፤ እርሾችም መብልን ባይስጡ፤ በጎች ከበረቱ ቢጠፉ፤ ላሞችም በጋጡ ውስጥ ባይገኙ፤ እኔ ግን በአግዚአብሔር ደስ ይሰኛል፤ በመድኃኒቱ አምላክ ሐሣብ አደርጋለሁ። ጌታ አግዚአብሔር ኃይሌ ነው፤ አግሮቼን እንደ ዋላ እግሮች ያደርጋል፤ በከፍታዎችም ላይ ያስሄደኛል (3:17-19)።

የመጽሐፉ አከፋፈል:- መጽሐፉን በፅንባቆም ጥያቄዎችና ባገኘው መረዳት አንጻር በሁለት ክፍሎች ማየት ይቻላል።

1. የፅንባቆም ጥያቄዎች/ የአምነት መፈተን (1)

2. የፅንባቆም መረዳት/ የአምነት ጸሎት (2-3)

1. የፅንባቆም ጥያቄዎች/ የአምነት መፈተን :: ይሁዳ በባቢሎን አንድትማረክ አግዚአብሔር «ለምን» ይፈቅዳል? (1:2-4) የሚለው የነቢዩ ትልቁ ጥያቄው ነበር። ስለዚህም «ጠያቂው ነቢይ» በመባልም ይታወቃል። ፅንባቆም ለጥያቄው መልስን ባያውቀም ጸድቅ እግዚአብሔር ግን በሥራ ላይ ነው (1:5-11)። በተጨማሪም ቅዱስ አምላክ ይሁዳን ለመቅጣት ከእርሱዋ ይልቅ ኃጢአተኛ የሆነችውን ባቢሎንን አንዴት የቅጣት መሣሪያው

አድርጎ ይጠቀማል? በማለት ጠየቀ (1:12-2:1)። ባቢሎንን የሚጠቀመው ጸድቅ ስለሆነች ላይሆን የቅጣት መሣሪያው አድርጎ ነው (2:6፤ 9፤ 12፤ 15፤ 19)። የእግዚአብሔርን ምክር ለሚንቁና በሚደርስባቸው ነገር ስለሚገረሙ ሐዋርያው ጳውሎስ ይህን አንደማስጠንቀቂያ ጠቅሶታል (ሐዋ 13:41)።

2. የፅንባቆም መረዳት/ የአምነት ጸሎት :: ፅንባቆም እንቅጥልሽ ለሆነበት ጥያቄው ያገኘው መልስ እግዚአብሔርን መጠባበቅ ነው (2:1)፤ ምክንያቱም በማደሪያው ያለ አግዚአብሔር በእርግጥ ይመጣልና። ስለዚህም ፅንባቆም በመዝሙር ጸሎት አግዚአብሔርን ስለ እርሱነቱ (3:1-3)፤ ስለ ኃይሉ (3:4-7)፤ ስለ አሠራሩ (3:8-16) ያመስግናል።

ክርስቶስ በትንቢተ ፅንባቆም መጽሐፍ።

ለውን በአምነት በሕይወት የሚያኖር (የሚያጸድቅ) ክርስቶስ ነው (2:4 እና ዮሐ 3:36፤ ገላ 3:11-16፤ 1ዮሐ 5:11-12)።

ዋና ትምህርት:-

እግዚአብሔርን «ለምን» ብሎ መጠየቅ ባሕርዩንና አሠራሩን እለመረዳት ነው። ብዙ ሰዎች እንደ ፅንባቆም ከባድ የሚባሉ የሕይወት ጥያቄዎች ሊኖሯቸው ይችላሉ። በጊዜ፤ በቦታና በመረዳት አቅም የተገደቡት ነቢያትም ቢሆኑ ስለ እግዚአብሔር አሠራር እርሱ የገሰጠላቸውን ብቻ እንጂ ሁሉን አያውቁም። ለዘላለም በማደሪያው ያለ እግዚአብሔር እርሱ መልስን ይዞ ይመጣልና (3:3፤ 13)። ለጥያቄ ሁሉ ትልቁ መልስ በእግዚአብሔር ማንነት ላይ በመታመን በእርሱ ደስ በመስኘት መጠበቅ ነው። በእግዚአብሔር ማንነት ላይ መታመን በቅድስናውና በጸድቅ አሠራሩ ላይ መደገፍ ነው። በእግዚአብሔር ዘንድ አመጸ የለም። ጥያቄ ለሚሆንብን ነገር መልሱ ቶሎ ላይመጣ ይችላል፤ ግን መምጣቱ አይቀርም። ጸድቅ ሰው ከሌላው የሚለየው «አምነት» ነው፤ ይህም እግዚአብሔርን በትዕግሥት መጠባበቅ (2:3)። ስለዚህ በአስቸጋሪ ጊዜ ጸድቅ ለው በእግዚአብሔር ታምኖ በትዕግሥት ይጠብቃል።

ምዕራፍ 36:-

ትንቢተ ሶፎንያስ

ጸሐፊው:- ነቢዩ ሶፎንያስ። የሶፎንያስ ቅድመ እያት ንጉሡ ሕዝቅያስ ነበር (1:1)።

የተጻፈበት ጊዜ:- 625 ዓ.ዓ.

የመጽሐፉ ስያሜ:- በጸሐፊው በነቢዩ ሶፎንያስ።

ዋና ሰዎች:- ሶፎንያስ

ዋና ሀሳብ:- ስለሚመጣው የእግዚአብሔር ቀን (የፍርድ ቀን) ማወጅ። እግዚአብሔር ቅዱስ ስለሆነ በጽድቅ ላይ እንደሚቆጣ ማስገንዘብና በነሐስ የሚመለሰውን እንደሚባርክ መናገር ነው።

ተደጋጋሚ ቃል:- «የእግዚአብሔር ቀን» 10 ጊዜ፤

ቁልፍ ጥቅሶች:-

- ✦ «የእግዚአብሔር ቀን» ቀርቦአልና፤ እግዚአብሔር መሥዋዕትን አዘጋጅቶአልና፤ የጠራቸውንም ቀድሶአልና በጌታ በእግዚአብሔር ፊት ዝም በሉ (1:7)።
- ✦ ሕፃናት ፍርዱን የጠበቃችሁ የምድር ትሑታን ሁሉ፤ እግዚአብሔርን ፈልጉ፤ ጽድቅንም ፈልጉ፤ ትሕትናንም ፈልጉ፤ ምናልባት በእግዚአብሔር ቁጣ ቀን ትለወፉ ይሆናል (2:3)።

የመጽሐፉ እክፋፈል:- መጽሐፉ ስለ አንድ ዋና ሀሳብ ማለትም ስለሚመጣው የእግዚአብሔር ቀን ይናገራል። በይሁዳና በኢየሩሳሌም የሚኖሩት የበክል ተከታዮችና ካህናቱ፤ ለሰማይ ሠራዊት የሚለግዱ ነበሩ። ሚልኮም ለሚባል ጣዖትና ለእግዚአብሔር ይለገዱ ነበር (1:4-5)። ይህ «ድብልቅ ሕይወት» (ወይም ቅይጥ አምልኮ) ነው። እግዚአብሔር ይህን ለማጥራት «በዚያም ዘመን ኢየሩሳሌምን በመብራት እመረምራለሁ» (1:12) ይላል። ይህ የፍርድ ቀን ነው (1:1-3-9)። ፍርዱም ይሁዳና (1:4-2:3)፤ ኢየሩሳሌምን (3:1-7) ጨምሮ በምድር ሁሉ ላይ ይሆናል። ከቁጣው ቀን ማምለጫው መንገድ የእግዚአብሔርን ጽድቅና ትሕትናን መፈለግ ነው (2:3)።

ክርስቶስ በትንቢተ ሶፎንያስ መጽሐፍ።

ጽድቅ የሆነው ኢየሱስ የእስራኤል ንጉሥ ነው (3:3፤ 15 እና ዮሐ 1:49፤ 12:15፤ 19:19)።

ዋና ትምህርት:-

የእግዚአብሔር ቀን። የእግዚአብሔር ቀን «መዓት ቀን» የመከራና የጭንቀት ቀን፤ የመፍረስና የመጥፋት ቀን፤ የጨለማና የጭጋማ ቀን፤ የደመናና የድቅድቅ ጨለማ ቀን ነው (1:14-15)። በብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔር ቀን የሚያመለክተው በአንድ በኩል በቅርብ ጊዜ የሚሆነው የእስራኤል በባቢሎን መማረክን ነበር። ይህ እግዚአብሔር ይሁዳን (እስራኤልን) የሚፈርድበት ጊዜ (ኢሳ 13:6፤ 9፤ ኢዩ 1:15፤ 2:1-2፤ 11፤ 31፤ 3:14፤ አሞ 5:18፤ 20፤ አብድ 15፤ ሶፎ 1:7፤ 14)። ይህ ቀን «ቅርብ» ነው፤ አመጣጡ በፍጥነት ነው (ኢሳ 13:6፤ ሕዝ 30:3፤ ኢዩ 2:1፤ 3:13፤ ሶፎ 1:7)። ከዚህ ቀን በኋላ በረከት አለ። ይህን አይሁድ ሲገልጹት በቀን ውስጥ ከጨለማ በኋላ ብርሃን እንዳለ እንዲሁ የጌታ ቀን «ፍርድና በረከት» አለው ይላሉ። በሩቁ ዘመን ደግሞ በዘመን መጨረሻ የሚገለጠውን ፍርድ ያመለክታል (ኢዩ 2:30፤ 3:18)።

«የእግዚአብሔር ቀን» በአዲስ ኪዳንም ተገልጿ እናገኘዋለን። (1ቆሮ 1:8፤ 5:5፤ 2ቆሮ 1:14፤ ፊል 1:6፤ 10፤ 2:16፤ 1ተሰ 5:2፤ 2ተሰ 2:2፤ 2ጴጥ 3:10፤ 12፤ ራእ 16:14)። የሚያመለክተውም የፍርድና የቁጣ ቀን መሆኑን ነው። እንደ ሌባ ባልታሰበ ለዓት የሚመጣውን ይህን ቀን ነቅቶ መጠበቅ ይገባል። ይህም የቤተ ክርስቲያን መነጠቅ፤ የኢየሱስ ክርስቶስ መመለስ ነው (2ተሰ 2:2)። ያ ቀን በብዙዎች ላይ እንደ ወጥመድ ይመጣባቸዋል። ሆኖም ከዚህ የቁጣ ቀን ማምለጥ ይቻላል። ማምለጫውም መንገድ ወደ ኢየሱስ መቅረብ ነው (ሉቃ 21፤ 34-36፤ 1ተሰ 1:9-10)።

ምዕራፍ 37:- ትንቢተ ሐጌ

ጸሐፊው:- ነቢዩ ሐጌ (1:1)::

የተጻፈበት ጊዜ:- 520 ዓ.ዓ.

የመጽሐፉ ስያሜ:- በነቢዩ ሐጌ:: ትንቢተ ሐጌ ከብሉይ ኪዳን መጽሐፍት ሁለተኛው አጭር መጽሐፍ ነው::

ዋና ስዎች:- ዘሩባቤል፤ ኢያሱ

ዋና ሀሳብ:- ከምርኮ የተመለሱት ቅሬታዎች ጊዜው ለለሆነ ቤተ መቅደሱን በርትተው እንዲሠሩና እንዲጨርሱ ማበረታታት::

ተደጋጋሚ ቃል:- «የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር እንዲህ ይላል» 19 ጊዜ፤ «ቤት» 9 ጊዜ (የቤተ መቅደሱን እንደገና መሠራት ሲያመለክት):: «አናውጣለሁ» 3 ጊዜ::

ቁልፍ ጥቅሶች:-

♦ «የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር እንዲህ ይላል:: ልባችሁን በመንገዳችሁ ላይ አድርጉ:: ወደ ተራራው ውጡ፤ እንጨትንም አምጡ፤ ቤቱንም ሥሩ፤ እኔም በእርሱ ደስ ይለኛል፤ እኔም እመለገናለሁ፤ ይላል እግዚአብሔር:: እናንተ ብዙ ነገርን ተስፋ አደረጋችሁ፤ እነሆም፤ ጥቂት ሆነ፤ ወደ ቤትም ባገባችሁት ጊዜ እፍ አልሁበት:: ይህ ስለ ምንድር ነው? ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር:: እናንተ ሁሉ ወደ እየቤታችሁ እየሮጣችሁ የእኔ ቤት ፈርሶ ስለ ተቀመጠ ነው» (1:7-9)::

♦ «የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር እንዲህ ይላልና:: ገና አንድ ጊዜ በቅርብ ዘመን እኔ ሰማያትንና ምድርን ባሕርንና የብሶንም አናውጣለሁ፤ አሕዛብን ሁሉ አናውጣለሁ፤ በአሕዛብ ሁሉ የተመረጠውም ዕቃ ይመጣል፤ ይህንም ቤት በክብር እሞላለሁ፤ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር:: ብሩ የእኔ ነው፤ ወርቁም የእኔ ነው፤ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር:: ከፊተኛው ይልቅ የዚህ የሁለተኛው ቤት

ክብር ይበልጣል፤ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር፤ በዚህም ለፍራ ሰላምን አሰጣለሁ፤ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር (2:6-9)::

የመጽሐፉ እከፋፈል:- መጽሐፉን ከቤተ መቅደሱ መሠራት አንጻር ማየት ይቻላል:: በፋርስ ንጉሥ ቂሮስ ፈቃድ ወደ ኢየሩሳሌም ከተመለሱት አይሁድ መካከል ዘሩባቤል (ዕዝ 1:2-4፤ ኢሳ 44:28)፤ ታላቁ ካህን ኢያሱ እንዲሁም ነቢያቱ ሐጌና ዘካርያስ ነበሩ:: እንደተመለሱ የቤተ መቅደሱ ግንባታ ተጀመረ:: በተቃዋሚዎች ለ16 ዓመታት ያህል ተቋረጠ:: የቤተ መቅደሱ መሠራት እግዚአብሔር በመካከላቸው የመኖሩ ምልክት ነው:: የሕዝቡ ትኩረት ግን በየራሱ ኑሮና ቤቱን በማሳመር ላይ ሆኖ ነበር:: ሆኖም እንደ ጥረታቸው ብዛት አልበለጸጉም፤ እግዚአብሔር ሥራቸውን አልባረከላቸውምና:: እግዚአብሔር የይሁዳ አለቃ ወደነበረው ዘሩባቤልና ሲቀ ካህን ወደነበረው ኢያሱ ተነሰተው ቤተ መቅደሱን እንዲሠሩ ነቢዩን ሐጌን በመላክ (ዕዝ 5:1-2፤ ሐጌ 1:1) ...ለመሥራት ጊዜው አሁን ነው ይላቸዋል:: እንዲሁም በኑሮአቸውም እንዲቀደሱ ይመክራቸዋል (2:10-19):: የእግዚአብሔርን መቅደስ በመሥራታቸው በረከት እንደሚሆንላቸውም ያስታውቃቸዋል (2:18-19):: ይህም ልባቸውን በመንገዳቸው ላይ ማድረግ ነው (1:7)::

ክርስቶስ በትንቢተ ሐጌ መጽሐፍ:-

ክርስቶስ ሰላምን የሚሰጥ የሰላም አለቃ ነው (2:8 እና ዮሐ 14:27፤ አፌ 2:14)::

ክርስቶስ የመንግሥታትን መንግሥት የሚገለብጥና በሁሉም ላይ የሚገዛ ንጉሥ ነው (2:22 እና ራእ 11:15)::

ዋና ትምህርት:-

የእግዚአብሔርን ሥራ ተግባር መሥራት:: ከምርኮ የተመለሱት አይሁድ የእግዚአብሔርን ቤት ሥራ ረስተው ቤቶቻቸውን ይሠሩ ጀመሩ:: ለእነርሱ ቤቶቻቸውን መሥራት ጊዜው እንደሆነ ሲመስላቸው የፈረሰውን የእግዚአብሔር ቤት ለመሥራት ግን «ዘመኑ አልደረሰም» (1:2) ይሉ ነበር:: በምርኮ በነበሩባቸው ዓመታት ለረጅም ዘመን ያለ ቤተ መቅደስ የኖሩ ሰዎች በመሆናቸው ያለ ቤተ መቅደስ መኖሩን ለምደውታል:: ሆኖም ጥረታቸው አልተባረከላቸውም:: ብዙ ዘራችሁ፤ ጥቂትም

አገባችሁ! በላችሁ! ነገር ግን አልጠገባችሁም! ጠጣችሁ! ነገር ግን አልረካችሁም! ለበላችሁ! ነገር ግን አልሞቃችሁም! ደመወዙን የተቀበለ ሰው በቀዳዳ ክረጢት ያደርገው ዘንድ ደመወዙን ተቀበሉ (1:6) አላቸው። የዚህም ምክንያት «እናንተ ሁሉ ወደ እየቤታችሁ እየሮጣችሁ የእኔ ቤት ፈርሶ ስለ ተቀመጠ ነው» (1:9) በማለት እግዚአብሔር ይናገራቸዋል። አውነተኛ በረከት ያለው ቅድሚያ ለሚሰጠው ለእግዚአብሔር ነገር ቅድሚያ በመሰጠት ነው (ማቴ 6:33)። ለግል ጉዳይ ቅድሚያ በመሰጠት የእግዚአብሔርን ሥራ ለመሥራት ምክንያት ማብዛትና መሰላቸት አውነተኛውን የበረከት ምንጭ መዘንጋት ነው።

ምዕራፍ 38:- ትንቢተ ዘካርያስ

ጸሐፊው:- የአዶ ልጅ! የበራክዩ ልጅ ነቢዩ ዘካርያስ ነው (1:1)። አዶ ከዘሩባቤልና ከኢያሱ ጋር ከምርኮ ከተመለሱት ካህናት መካከል እንዱ ነበር (ነህ 12:4)።

የተጻፈበት ጊዜ:- 520-518 ዓ.ዓ.። ነቢዩ ሐጌና ነቢዩ ዘካርያስ በአንድ ዘመን የነበሩ ነቢያት ናቸው (ዕዝ 6:14)።

የመጽሐፉ ስያሜ:- በጸሐፊው ነቢዩ ዘካርያስ። በአዲስ ኪዳን 41 ጊዜ ያህል ተጠቅሶአል።

ዋና ስሞች:- ዘሩባቤል፤ ኢያሱ

ዋና ሀሳብ:- ከምርኮ የተመለሱት በእግዚአብሔር ታምነው የቤተ መቅደሱን ሥራ እንዲፈጽሙ ማበረታትና በመሢሐ መምጣት የእስራኤል መታደስ እንደሚሆን ማስገንዘብ።

ተደጋጋሚ ቃል:- «የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር»⁷² 53 ጊዜ፤ «እግዚአብሔር ቃል» 13 ጊዜ፤

ቁልፍ ጥቅሶች:-

✦ «ለዘሩባቤል የተባለው የእግዚአብሔር ቃል ይህ ነው። በመንፈሴ እንጂ በጋይልና በብርታት አይደለም! ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር» (4:6)።

⁷² በአዲሱ መደበኛ ትርጉም መጽሐፍ ቅዱስ (እግዚአብሔር ጸባኤት) ይላል። Hb. tsa`ba`, tseba`a`h (tsaw-baw', tseb-aw-aw') a mass of persons especially regularly organized for war. በብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር በብዛት «የሠራዊት ጌታ» ተብሎ የተጠራው ከምርኮ በኋላ በነበሩት በሦስቱ ነቢያት ነው። ይህ ጊዜ እስራኤላውያን ገና ከምርኮ የተመለሱበት ዘመን ነበር። የእግዚአብሔርን ቤተ መቅደስ እየሠሩ፤ ለራሳቸውም ገና መኖሪያ ቤት እየሠሩ ነበር። የጦር ሠራዊት አልነበራቸውም። ሰባው የምርኮ ዓመታት ሲያልቅ እንደተናገረው ከምርኮ እንዲመለሱ ያደረገ እግዚአብሔር እርሱ ይጠብቃቸዋል፤ እርሱ ይዋጋላቸዋል። እግዚአብሔር የእስራኤል «ጸባኤት» ነው።

✦ ለንቺ የጽዮን ልጅ ሆይ! እጅግ ደስ ይበልሽ! እንቺ የኢየሩሳሌም ልጅ ሆይ! አልል በዩ! እነሆ! ንጉሥሽ ጸድቅና እዳኝ ነው! ትሑትም ሆኖ በእህያም! በእህያይቱ ግልገል በውርጫይቱ ላይ ተቀምጦ ወደ እንቺ ይመጣል (9:9)።

የመጽሐፉ አከፋፈል፡- መጽሐፉን በ3 በመክፈል እንመሰክራለን።

1. ሕዝቡ የእግዚአብሔርን ቤት እንዲሠራ የተደረገ ጥሪ (1-6)

2. ስለ ጸምና በዓላት (7-8)

3. ስለወደፊቱ ዘመን የተነገረ መልእክት (9-14)

1. ሕዝቡ የእግዚአብሔርን ቤት እንዲሠራ የተደረገ ጥሪ። ዘካርያስ ስለ ቤተ መቅደሱ፣ ስለ ዘሩባቤል፣ ስለ ኢየሱስና በአጠቃላይ ስለ አስራኤል የሚናገሩ ስምንት ራእዮች ተሰጠው (1:7-7:14)። ቤተ መቅደሱን እንደገና የመሥራት ጉዳይ እንደ ተራራ አዳጋች ተግባር ሆኖባቸው ነበር። እግዚአብሔርም ይህን መሥራት የሚችሉት ተራራውን ደልዳሳ ሜዳ በሚያደርገው በመንፈስ ቅዱስ ኃይል እንደሆነ ያስገነዝባቸዋል (4:6-9)። በታላቁ ካህን ምሳሌነት ሰይጣን በእስራኤል ሕዝብ ላይ ባነሣው ከስ እግዚአብሔር ተዋጋላቸው (6:9-15)።

2. ስለ በዓላትና ጸም። የመጸም ዓላማ ለራስ ጥቅም ሳይሆን እግዚአብሔርን ለማክበር መሆን አለበት (7:5-6)። በዚህ ዘመን ግን ጸም ራስን በማስጨነቅ (በማዋረድ) የእግዚአብሔርን ፊት ለመፈለግና ከእርሱ ጋር የመገናኘት መንገድ መሆኑ ቀርቶ ውጫዊ ሥርዓት ብቻ ሆኖ ነበር። እውነተኛ ጸም ድዓ አደጉን ማሰብ፣ ምሕረትን ማድረግ በእውነት መፍረድን ይጨምራል። ሕዝቡም እግዚአብሔር ሲናገር ልባቸውን «እንደ አልማዝ» አጠንክረው ነበር (7:12)። እግዚአብሔርም «እኔ በጠራሁ ጊዜ እነርሱ እንዳልሰሙኝ፣ እንዲሁ እነርሱ በሚጠሩበት ጊዜ እኔ አልሰማም» አላቸው (7:13)።

3. ስለ ወደፊቱ ዘመን የተነገረ ሽክም። እግዚአብሔር በእስራኤል ጠላቶች ላይ ፍርድ እንደሚፈርድ ይገልጻል (9)። ስለ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ የመጀመሪያ መምጣት (9-11)ና ሁለተኛ መምጣት (12-14) ይናገራል።

ከነቢያት መጻሕፍት ከኢሳይያስ ቀጥሎ ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ መምጣት ትንቢት የተናገረ ነቢይ ዘካርያስ ነው። ነቢዩ ዘካርያስ ስለ ክርስቶስ ሁለቱ መምጣቶች ትንቢት ተናግሯል። ሠንጠረዥ 26 ትንቢቱንና በእውን የተፈጸመውን ያሳያል።

ሠንጠረዥ 26

ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ የተነገረ ትንቢትና የተፈጸመው

ትንቢቱ	የተፈጸመው
ባሪያዬ 3:8	ማር 10:45
ንጉሥነህን 6:13	ዕብ 6:20-7:1
ትሑት ንጉሥ 9:9-10	ማቴ 21:4-5፤ ዮሐ 12:14-16
በሰላሳ ብር አልፎ የሚሰጥ 11:12-13	ማቴ 27:9
ጎድኑን የተወጋ 12:10	ዮሐ 19:37
ከጋቢአትና ከርኩሳት የሚያነጻ ምንጭ 13:1	ራእ 1:5
የተመታ አረኛ 13:7-9	ማቴ 26:31፤ ማር 14:27
ከቅዱሳን ሁሉ ጋር የሚመጣ 14:5-9	ዮሐ 10:16፤ ራእ 11:15፤ 21:27

ዋና ትምህርት፡-

በመንፈስ ቅዱስ ኃይል እግዚአብሔርን ማገልገል። የይሁዳ አለቃ ዘሩባቤል ሰ16 ዓመት ያህል የተቋረጠውን የቤተ መቅደስ ሥራ የማስቀጠልና የማስጨረስ ከባድ ኃላፊነት አለበት። ቢሆንም ሥራውን ስመሥራት እግዚአብሔር በዘሩባቤልም ሆነ በሌላ ሰው ወይም መንግሥት አይደገፍም። ስለዚህ «በመንፈሌ እንጂ በኃይልና በብርታት አይደለም» (4:6) በማለት ሊያስተውሰው ስለተገባ ነገር ያነግረዋል። ኃይልና ብርታት ማናቸውንም ዓይነት የሰው ጉልበት፣ እውቀት፣ ሀብት፣ ሥልጣን ወዘተ ያመስክታል። «ለማይንና ምድርን በማናወጥ» (ሐጌ 2:7) ሥራውን የሚሠራ እግዚአብሔር በሰው ኃይል፣ ብርታት፣ ሀብት፣ ሥልጣን አይደገፍም። የእግዚአብሔር ሥራ በሰው ጥበብና ችሎታ አይሠራም። ወንጌልን መሰበክ (1ቆሮ 2:4-5፤ 1ጴጥ 1:12)፣ የጠላትን ምሽግ የሚያፈርስ መንፈሳዊ ውጊያ ማድረግ የሚቻለው (2ቆሮ 10:4-5) በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ነው። ሌሎች በኃይላቸውና በሠራዊታቸው ይታመናሉ፤ ለእግዚአብሔር ሰው ግን ትምክህቱ አምላኩ በእግዚአብሔር ነው (መዝ 20:7)።

ምዕራፍ 39:-

ትንቢተ ሚልክያስ

ጸሐፊው:- ነቢዩ ሚልክያስ ነው (1:1)።

የተጻፈበት ጊዜ:- 450-400 ዓ.ዓ.

የመጽሐፉ ስያሜ:- በጸሐፊው በነቢዩ ሚልክያስ።

ዋና ሰዎች:- ሚልክያስ፤ ካህናት።

ዋና ሀሳብ:- በንስሐ መመለስና እግዚአብሔርን እንደ ቃሉና በእውነት ማምለክ። ቤተ መቅደሱ ከተሠራና ከሐጌና ዘካርያስ አገልግሎት ከ100 ዓመት በኋላ ሕዝቡ በመንፈሳዊ ሕይወቱ ተዳክሞ ነበር። የነበራቸው ቅንዓት ቀዝቅዟል። ወደ መንፈሳዊ ግድየለሽነትና የጋጢአት ኑሮ የተመለሰውን ይህን ሕዝብ መንገዱን እንዲያስተካክልና ከእግዚአብሔር ጋር በንስሐ እንዲታረቅ መምከር።

ተደጋጋሚ ቃል:- «የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር» 24 ጊዜ፤ «ትላላችሁ» 11 ጊዜ፤ «ርጉም (የተረገመ)» 7 ጊዜ።

ቁልፍ ጥቅሶች:-

- ♦ «እግዚአብሔርን በቃላችሁ አታክታችኋል። እናንተም። ያታክትነው በምንድር ነው? ብላችኋል። ክፉን የሚያደርግ ሁሉ በእግዚአብሔር ዘንድ መልካም ነው፤ እርሱም በእነርሱ ደስ ይለዋል፤ ወይስ:- የፍርድ እምላክ ወዴት አለ? በማለታችሁ ነው (2:16)።
- ♦ «እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም፤ አናንተ የያዕቆብ ልጆች ሆይ፤ ለሰዚህ የጠፋችሁ አይደላችሁም» (3:6)።
- ♦ «የዚያን ጊዜ እግዚአብሔርን የሚፈሩ እርስ በእርሳቸው ተነጋገሩ፤ እግዚአብሔርም አደመጠ፤ ለማም፤ እግዚአብሔርንም ለሚፈሩ ሰሙንም ለሚያስቡ የመታሰቢያ መጽሐፍ በፊቱ ተጻፈ። እኔ በምሠራበት ቀን አነርሱ የእኔ ገንዘብ ይሆናሉ፤ ይላል የሠራዊት ጌታ እግዚአብሔር፤ ለውም

የሚያገለግለውን ልጁን እንደሚምር፤ እንዲሁ እምራቸዋለሁ» (3:16-17)።

የመጽሐፉ አከፋፈል:- በሦስት በመክፈል እንደሚከተለው ማየት ይቻላል።

1. የእስራኤል በእግዚአብሔር መወደድ (1:1-5)።
2. የእስራኤል በጋጢአት መርከስ (1:6-3:15)
3. ለእስራኤል የተሰጠ ተስፋ (3:16-4:6)

1. የእስራኤል በእግዚአብሔር መወደድ። በጋጢአታቸው ምክንያት እስራኤላውያን ሰምርኮ አልፈው በመሰጠታቸው በእግዚአብሔር የተወደዱ አልመለላቸውም ነበር። የእግዚአብሔር መውደዱ የተገለጸው እንደ አባት መቅጣቱና ቅሬታዎቹ ወደ ምድራቸው እንዲመለሱ ማድረጉ ነው።

2. የእስራኤል በጋጢአት መርከስ። ሕዝቡ እግዚአብሔር ለሚናገራቸው ቃል በክርክር ይመልሱለት ነበር። ካህናት የመሥዋዕት ሥርዓት አያክብሩም (1:6)፤ የቀዘቀዘ መንፈሳዊ ሕይወት ነበራቸው። የተናቀውን፤ በሰው የማይፈለገውን ለእግዚአብሔር መሥዋዕት አድረገው ያቀርቡ ነበር። ካህናቱ ሕጉን አያውቁም ለሕዝቡም አያስተምሩም። ሕዝቡም «እንግዳ እምላክ ልጆችን ያገቡ ነበር (2:1)። እግዚአብሔር ቅን ፈራጅ መሆኑንም ረስተው ነበር። ሕዝቡ አሥራቱን ወደ እግዚአብሔር ቤት አያመጣም (3:7-12)። ከዚህም የተነሳ ምንም ጥረት ቢያደርጉ በኑሮአቸው የተባረኩ አልነበሩም። እግዚአብሔር በዚህ ሁሉ የእነርሱን ተለዋዋጭነትና አለመታመን በመግለጽ «እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም» (3:6) በማለት ከእርሱ ማንነት የተነሣ በመመለስ ተስፋ እንዳላቸው ያረጋግጥላቸዋል።

3. ለእስራኤል የተሰጠ ተስፋ። በየትኛውም ዘመን እግዚአብሔር እርሱን የሚፈሩትን እንደሚያውቃቸውና መታሰብም እንደሚሆንላቸው ይገልጽላቸዋል (3:16-18)። ለእነርሱ የጽድቅ ፀሐይ ይወጣልና።

ክርስቶስ በትንቢተ ሚልክያስ መጽሐፍ።

ክርስቶስ መንገድን በፊቱ የሚያስተካክል መልእክተኛ የሚልክ ጌታ ነው (3:1 እና ማቴ 11:10)። «ኢየሱስ ክርስቶስ ትናንትና ዛሬ እስከ ለዘላለም ያው ነው» አይለወጥም (3:6 እና ዕብ 11:8)።

ዋና ትምህርት፡-

የቀዘቀዘ ሕይወት ተሟጋች ነው። በሚልክያስ ዘመን የካህናቱና የሕዝቡ አምልኮ የቀዝቀዘና ውጫዊ የሆነውን ሥርዓት መፈጸም ላይ ብቻ ያተኮረ ነበር። በመሥዋዕት አቀራረብ፤ በጋብቻቸውና በገንዘባቸው ለእግዚአብሔር ታማኝ አልነበሩም። እግዚአብሔርን መፍራት የለም። አገልጋዮችም እግዚአብሔርን ማገልገል እንደ ከንቱ ነገር ይመስላቸው ነበር። እግዚአብሔርም ያሉበትን ሁኔታ ሲያስረዳቸው ይከራከሩ ነበር። በውጫዊ ሥርዓት ላይ ብቻ ያተኮረ በሰው ለመታየትና ለመሞገስ የሚደረግ አምልኮ በእግዚአብሔር የተናቀ ነው። የእንድ ሰው የክርስትና ሕይወት አደጋ ላይ የሚወድቀው እንደዚህ ለብ ሲል ነው። እግዚአብሔርን የሚፈሩ ግን ሁልጊዜ በትጋትና በቅንነት ያገለግሉታል። እነርሱንም እግዚአብሔር አይረሳም፤ በመታሰቢያ መጽሐፍ ይጻፋሉ (2:17)፤ የሚታሰቡበት ጊዜም አለ።

ማጠቃለያ

ብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔርን ዘላለማዊ እቅድና የማዳን ሥራ የሚገልጥ «እኔ እግዚአብሔር አልለወጥም» (ሚል 3:6) ያለው የእግዚአብሔር ቃል ነው።

ብሉይ ኪዳን የአዲስ ኪዳን ጥላ ወይም ምሳሌ ነው። ከአዲስ ኪዳን ጋር በተገናኘ መልኩ የብሉይ ኪዳንን መልእክት በ6 ዋና ርዕሶች እንደሚከተለው ለማጠቃለል እንሞክራለን።

1. ከሴቲቱ ዘር የሚወለደው የሰይጣንን ራስ ይቀጠቅጣል።

ሰው በኃጢአት በወደቀ ጊዜ እግዚአብሔር አምላክ ከሴቲቱ የሚወለደው የእባቡን (ሰይጣንን) ራስ እንደሚቀጠቅጥ ቃል ገባ (ዘፍ 3:15)። ይህ በመጽሐፍ ቅዱስ የምናገኘው ለሰው የተሰጠ የመጀመሪያው የደህንነት ተስፋ ነው። ከዚያም በአብርሃም ዘር የምድር አሕዛብ ሁሉ እንደሚባረኩና (ዘፍ 22:18) አሕዛብ ሁሉ የሚታዘዙለት ገዢ በአብርሃም፤ ይስሐቅ፤ ያዕቆብ በኩል እንደሚመጣ ተናገረ (ዘፍ 49:10)። ይህም ከዳዊት ቤት የሆነ (2ኛው 7:12-15) በቤተልሔም የሚወለደው ከቀድሞ ጀምሮ ከዘላለም የሆነ ህፃን ነው (ሚክ 5:2)። እርሱም በመስቀል ሞቱ የዲያብሎስን ሥልጣን የገፈፈው ኢየሱስ ክርስቶስ ነው (ዕብ 2:14-15፤ ቆላ 2:15)።

2. እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ይሆናል።

እግዚአብሔር አብርሃምን «ከእንተ ጋርም እሆናለሁ» (ዘፍ 26:3) በማለት የገባውን ቃል ጠብቋል። አስራኤላውያንን ከግብጽ ባርነት ነጻ ካወጣቸው በኋላ በምድረ በዳ በማደራያው ድንኳን «በእስራኤልም ልጆች መካከል እኖራለሁ» (ዘጸ 29:45) አለ። እርሱ መንፈሱን በሕዝቡ ውስጥ ያሳድራል (ሕዝ 37:14)። ከሕዝቡ ጋር የሚኖረው ከድንገል የሚወለደው አማኑኤል ነው (ኢሳ 7:14)። የአማኑኤል ትርጓሜ እግዚአብሔር ከእኛ ጋር ማለት ነው። የአማኑኤል ስሙ ኢየሱስ ነው (ማቴ 1:21-23)።

3. እስራኤል ለምድር ብርሃን እንድትሆን ተመረጠች። ከአሕዛብ ሁሉ የተመረጠ ርስት፤ የካህናት መንግሥት የተቀደለም ሕዝብ እንዲሆኑ እግዚአብሔር እስራኤልን መረጠ (ዘጸ 19:3-6)። የተመረጡት የእግዚአብሔርን መልካምነት ለምድር ሁሉ እንዲያውጁ ነበር። ሆኖም አልታዘዙም። እግዚአብሔርን በመፍራት ተቀድሰው እንዲኖሩ የተሰጣቸውን ትእዛዝ ባላመጠበቃቸው ለሁለት ተከፈሉ። የሰሜን እስራኤል ለአሦር፤ የደቡብ ይሁዳ ለባቢሎን ምርኮ አልፈው ተሰጡ። በምርኮ ሳሉ እግዚአብሔር ቃል ኪዳንን እስብ፤ መቃብራቸውን ከፍቶ ከመቃብራቸው አወጣቸው፤ ቅሬታዎችን ወደ እስራኤል ምድር አገባቸው (ሕዝ 37:12)። እግዚአብሔር ለአሕዛብ ብርሃን እንድትሆን ከተጠራት (ኢሳ 49:5-6) ከእስራኤል ነቢያትን ወደ አሕዛብ እየላከ የንስሐ ሰብከት እንዲሰብኩም አደረገ። ሆኖም በአጠቃላይ እስራኤል ከእግዚአብሔር ጋር አልተጣበቁም። ጌታም ሲናገር እስራኤል ሕፃን በነበረ ጊዜ ወደድሁት፤ ልጅንም ከግብጽ ጠራሁት። አብዝቼ ብጠራቸው አጥብቀው ከፊቱ ራቁ (ሆሴ 11:1) አለ። ልጁ እስራኤል ባላመታዘዙ እግዚአብሔር ፈቃዱን የሚያደርገውን አንድያ ልጁን ኢየሱስ ክርስቶስን ላከ (ማቴ 2:15)።

4. እግዚአብሔር ሕግን ሰጠ።

እግዚአብሔር በሙሴ በኩል ሕግን ሰጠ። የሕግ መጀመሪያው ብሕሩ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ፤ የሚለው ነው (ዘጸ 20:3)። የሕግ ማጠቃለያም «አምላክህን እግዚአብሔርን በፍጹም ልብህ በፍጹምም ነፍስህ በፍጹምም ኃይልህ ወደድ» እና ባልንጀራህን እንደ ራስህ ወደድ የሚሉት ናቸው (ዘሴ 19:18፤ ዘዳ 6:5፤ ማር 12:33)። እነዚህ በእግዚአብሔር የተሰጡ ትእዛዛት የእርሱን የጽድቅ ባሕርይ ይገልጻሉ። ሌሎች ሕጎችም ከእርሱ ጋር ኅብረት ለማድረግ እንዲቻል የመቅረቢያውን መንገድ ያመለክታሉ፤ ሕዝቡም በተቀደሰውና ንጹህ ባልሆነው መካከል የሚለዩበትን መንገድ ያሳያሉ። ይህም ሆኖ ሕግ የተሰጣቸው እስራኤላውያን ሕግን አልጠበቁም። ኢየሱስ ክርስቶስ ሕግንና ነቢያትን ሊፈጽም መጣ (ማቴ 5:17)። ሕግ በአምነት ወደሚያጸድቀው ወደ ክርስቶስ የሚያመጣ ሞግዚት ነው (ገላ 3:24)። ጽድቅ የሚገኘው በሥራ ሳይሆን በአምነት ነው።

5. እግዚአብሔር የቃል ኪዳን እምላክ ነው።

እግዚአብሔር በሙሴ በኩል ለእስራኤል የገባው ኪዳን ሕዝቡ የካህናት መንግሥት የተቀደለም ሕዝብ እንዲሆንላት ነው (ዘጸ 19:6)። እነርሱ ግን ከእግዚአብሔር ጋር በቅድስና መራመድ አቃታቸው። በተደጋጋሚ ባለመታዘዝ ወደቁ፤ ከአሕዛብ ጋር ተደባቁ፤ ጣዖታትንም ተከተሉ፤ ክህነታቸውንም አልፈጸሙም፤ በኪዳን አልጸኑም። እግዚአብሔር ለእስራኤል ሌላ የሚሻል ኪዳን አዘጋጀ። እግዚአብሔር ከእስራኤል ቤት ጋር የገባው ይህ የሚሻል ቃል ኪዳን እርሱ ሕጉን በልቡናቸው የሚያኖርበት፤ በልባቸውም የሚጽፍበት «አዲስ ቃል ኪዳን» ነው (ኤር 31:33-34፤ ዕብ 8:6-10)። ይህ በኢየሱስ ክርስቶስ ሞት ተፈጸመ። ለኃጢአት ይቅርታ በፈሰሰው ደሙ አዲሱ ኪዳን ታተመ (ማቴ 26:28)። ኢየሱስ ለሚሻል ኪዳን ዋስ ሆኖአል (ዕብ 7:22)።

6. የጌታ ቀን ይመጣል።

የጌታ ቀን እግዚአብሔር በተለየ ሁኔታ ህላቡን የሚገልጽበት ቀን (ሰዓት/ ጊዜ) ነው። በብሉይ ኪዳን ስለ ጌታ ቀን የተነገረው በአንድ በኩል በእስራኤላውያን ላይ ስለሚመጣው ቅጣትና ምርኮ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ከዚያ በኋላ በሩቁ ዘመን በሥጋ ሰባሽ ሁሉ ላይ ስለሚፈሰው መንፈስ ቅዱስ መውረድ ያመለክታል (ኢዩ 2:28-32)። ይህንም ኢየሱስ ወደ ሰማይ ካረገ በኋላ የመንፈስ ቅዱስን የተሰፋ ቃል ከአብ ተቀብሎ በባለ ሃምሳ ቀን አፈሰሰው (ሐዋ 2:33)። ከዚያም እልፎ ብሉይ ኪዳን በመጨረሻ ዘመን በጌታ ቀን ስለሚሆኑ ዋና ጉዳዮች ያስረዳል። አስፈሪ የፍርድና የቁጣ ቀን ይመጣል፤ እግዚአብሔር አዲስ ሰማይና አዲስ ምድርን ይሠራል (ኢሳ 66:22)፤ የሙታንም ትንሣኤ ይሆናል። «በምድርም ትቢያ ውስጥ ካንቀላፉ ብዙዎች ይነቃሉ፤ እኩሌቶቹ ወደ ዘላለም ሕይወት፤ እኩሌቶቹም ወደ አፍረትና ወደ ዘላለም ጉስቶልና ይሄዳሉ (ዳን 12:1-2)። የሙታንና የሕያዋን ጌታ ከሙታን በኩር የሆነው ኢየሱስ ነው (ሮሜ 14:9)።

በአጠቃላይ መጽሐፍ ቅዱስ አርሱን እናውቀው ዘንድ እግዚአብሔር የሰጠን መመሪያ ነው። የቀደመውን ክብር የሚገልጸው ብሉይ ኪዳን የሚያስደንቅ የእግዚአብሔር መገለጥ የያዘ መጽሐፍ ነው። እግዚአብሔርን ለማወቅ በሩ ቃሉን ማወቅ ነው። ቃሉ ወደ እግዚአብሔር ስለሚያደርስው አንድና ብቸኛ

መንገድ ይናገራል። መንገዱ ኢየሱስ ክርስቶስ ነው። እንባቢ ሆይ በዚህ መንገድ ብትሄድ ወደ ዘላለም አረፍት ትደርሳለህ።

ብሉይ ኪዳን ቅዱሳን ሰዎች በመንፈስ ቅዱስ ተነድተው የጻፉት፤ የእግዚአብሔር እስትንፋስ ያስበት፤ በአዲስ ኪዳን የታየው ክብር ከመምጣቱ በፊት የተገለጠውን የቀደመ ክብር የሚያሳይ መጽሐፍ ነው።

እግዚአብሔር አምላክ በመልኩ እንደ ምሳሌው የፈጠረው ሰው በጋጢአት ከወደቀበት ጊዜ ጀምሮ የደህንነትን መንገድ በማዘጋጀት፤ ቃል ኪዳን በመግባት፤ ሕግን በመስጠት፤ ሰራሱ ሕዝቡን በመምረጥ፤ በመምራትና በመጠበቅ ባደረገው ሁሉ ስለ እግዚአብሔር ማንነት፤ ባሕርይ፤ እቅድና አሠራር ከብሉይ ኪዳን በጥልቀት እንረዳለን።

ይህ የዳሰሳ መጽሐፍ በእያንዳንዱ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ላይ አጠር ያለ ማብራሪያ ያቀርባል። የተሰየ ትክረትም፡-

♦ ኢየሱስ ክርስቶስ በብሉይ ኪዳን የተገለጸበትን መንገድ በማመልከትና

♦ የየመጽሐፉን ዋና ትምህርት በማሳየት ላይ ያደርጋል።

የብሉይ ኪዳን ቅዱሳን እግዚአብሔር ያዘጋጀውንና በኢየሱስ ክርስቶስ መምጣት የሚጀምረውን አዲስ ኪዳን በአምነት በሩቁ ተመሰክቱ። እኛ በአሁኑ ዘመን ያሰን ክርስቲያኖች ደግሞ ከ2000 ዓመታት በፊት አዳኞችንና ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በመስቀል ላይ የፈጸመውን ከእግዚአብሔር ጋር የማስታረቅና የማዳን ሥራ እያሰብንና ደስ እየተሰኘን ሰእርሱ ክብርና ምስጋና እናቀርብለታለን።

እንግዲህ የቀደመውን ኪዳን የሰጠን የክብር ጌታ እግዚአብሔር በኢየሱስ ክርስቶስ ከፈተኛው በሚሻል ተስፋ አዲስ ኪዳን ሰጠን። ክብር ሰእርሱ ይሁን። አሜን።

ዋቢ መጻሕፍት Bibliography

Books and publications

በላይ መኮንን (ሊቀ ገናዶን) 2002 ዓ.ም.፤ ሕያው ልሳን፡-ግዕዝ-አምርኛ መዝገበ ቃላት የተሸሻለው ሁለተኛ እትም፤ ንግድ ማተሚያ ድርጅት፤ አዲስ አበባ

ቲም ዶውሴይ (ዶ/ር) (1989)፤ የተማሪው የመጽሐፍ ቅዱስ አትላስ፤ ኤስ ኣይ ኤም ኢትዮጵያ አሳታሚ፤

ኢንተርናሽናል መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር (1993 ዓ.ም.) መጽሐፍ ቅዱስ፤ አዲሱ መደበኛ ትርጉም

የብሉይ ኪዳን መክፈቻ (1997 ዓ.ም.)፤ ኤስ ኣይ ኤም ሥነ ጽሑፍ፤

የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር (1972 ዓ.ም.)፤ የመጽሐፍ ቅዱ መዝገበ ቃላት፤ ሴንት-ራል ማተሚያ ቤት፤ አዲስ አበባ

----- (1980 ዓ.ም.)፤ መጽሐፍ ቅዱስ፤ አዲስ አበባ፤

Bickel, Bruce and Stan Jantz (2006). Bible Answers to Life's Big Questions. Harvest House Publishers, Eugene, Oregon

English Standard Version Study Bible.

Gurdem, Wayne (1994). Systematic Theology, Inter-Varsity Press, Leicester.

Jensen's Bible Study Charts, Moody Press, 1981 Edition

Larkin, Clarence (1918). Dispensational Truth or God's Plan and Purposes in the Ages, Rev Clarence Larkin Publishers, Glenside, Pa.

Life Application Bible, King James Version

Milne, Bruce (1982). Know The Truth: A handbook of Christian belief, Inter-Varsity press.

Nelson's Illustrated Bible Dictionary. (1986), Thomas Nelson Publishers.

Nelson's Student Bible Handbook (2007). Thomas Nelson Inc., Nashville.

Ramm, Bernard, (1956), Protestant Biblical Interpretation, Boston: W.A. Wilde company.

Ryrie Study Bible: New International Bible (1986), Moody Press, Chicago.

Towns, Elmer L. (2003), Bible Answers for almost all your questions, Thomas Nelson Publishers, Nashville

Walvoord, John F., Roy B. Zuck (1985), The Bible Knowledge Commentary: Old Testament, Victor Books.

Wilson, D.N. (2009), Old Testament Survey, Feedbooks.

Electronically Retrieved.

<http://www.ciclutheran.org/>

<http://www.free-bible-study-lessons.com/>

<http://www.gotquestions.org/>

[http://home.hkstar.com/~johnfok1/Old Testament Survey](http://home.hkstar.com/~johnfok1/Old%20Testament%20Survey)

<http://www.tenbasicsteps.org/>

ብሉይ ኪዳን ቅዱሳን ሰዎች በመንፈስ ቅዱስ ተነድተው የጻፉት፤ የእግዚአብሔር አስተንፋስ ያለበት፤ በአዲስ ኪዳን የታየው ክብር ከመምጣቱ በፊት የተገለጠውን የቀደመ ክብር የሚያሳይ መጽሐፍ ነው።

እግዚአብሔር አምላክ በመልኩ እንደ ምሳሌው የፈጠረው ሰው በጋጢኦች ከወደቀበት ጊዜ ጀምሮ የደህንነትን መንገድ በማዘጋጀት፤ ቃል ኪዳን በመግባት፤ ሕግን በመስጠት፤ ለራሱ ሕዝቡን በመምረጥ፤ በመምራትና በመጠበቅ ባደረገው ሁሉ ስለ እግዚአብሔር ማንነት፤ ባሕርይ፤ እቅድና አሠራር ከብሉይ ኪዳን በጥልቀት እንረዳለን።

ይህ የዳሰሳ መጽሐፍ በእያንዳንዱ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ላይ አጠር ያለ ማብራሪያ የቀርባል። የተለየ ትኩረትም፡-

• እያሱስ ክርስቶስ በብሉይ ኪዳን የተገለጸበትን መንገድ በማመልከትና

• የመጽሐፉን ዋና ትምህርት በማሳየት ላይ ያደርጋል።

በአጠቃላይ የብሉይ ኪዳን ቅዱሳን እግዚአብሔር ያዘጋጀውንና በእያሱስ ክርስቶስ መምጣት የሚጀምረውን አዲስ ኪዳን በእምነት በሩቁ ተመልከቱ። እኛ በአሁኑ ዘመን ያለን ክርስቲያኖች ደግሞ ከ2000 ዓመታት በፊት አዳኛችንና ጌታችን እያሱስ ክርስቶስ በመስቀል ላይ የፈጸመውን ከእግዚአብሔር ጋር የማስታረቅና የማዳን ሥራ እያሰበንና ደስ እየተሰንን ለእርሱ ክብርና ምስጋና እናቀርብለታለን። ክብር ለእርሱ ይሁን።

